

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

2020

Hana Malá

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální pedagogiky

Význam zooterapie a její přínos pro člověka

Bakalářská práce

Autor: Hana Malá
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci
v etopedických zařízeních
Vedoucí práce: Mgr. Iva Junová, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Hana Malá

Studium: P17K0267

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních

Název bakalářské práce: **Význam zooterapie a její přínos pro člověka**

Název bakalářské práce The importance of zotherapy and its contribution to humans. AJ:

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato bakalářská práce se zabývá tématem soužití člověka se zvířetem, jejich vlivem na lidskou psychiku a zooterapií. Jejím cílem je potvrdit pozitivní vliv zvířat na člověka nejen v terapeutické rovině, nýbrž i v prostém soužití domácího mazlíčka v rodině. Zároveň si pokládá otázku, proč je zooterapie - z historického hlediska mladá vědní disciplína - v posledních letech stále častěji vyhledávanou formou terapie. Společně s teoretickou částí obsahuje práce i část praktickou, ve které se, pomocí rozhovorů, snažím prokázat, že zvíře pozitivně působí na psychickou pohodu jak dětí, tak dospělých.

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Iva Junová, Ph.D.

Oponent: Mgr. Alena Knotková

Datum zadání závěrečné práce: 6.11.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala (pod vedením vedoucí bakalářské práce) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 6. 4. 2020

.....

Podpis autora

Poděkování

Děkuji PhDr. Ivě Junové, Phd. za odborné vedení práce, poskytování rad a trpělivosti s mou osobou, dále respondentkám výzkumu za jejich čas a ochotu. Neméně děkuji své rodině za velkou oporu a schovívavost, kterou projevovali po celou dobu mého studia.

Anotace

MALÁ, Hana. *Význam zooterapie a její přínos pro člověka*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020.

Tato bakalářská práce se zabývá tématem soužití člověka se zvířaty, jejich vlivem na lidskou psychiku a zooterapií. Zamýšlí se nad skutečností, proč je zooterapie – z historického hlediska mladá vědní disciplína – v posledních letech stále častěji vyhledávanou formou terapie.

V teoretické části je popsán vývoj soužití člověka se zvířaty, disciplína zooterapie - její definice a kritéria, druhy zooterapie, metody, rovněž formy a techniky. Pozornost je věnována zejména pozitivním dopadům na jedince a limitům zooterapie. Předkládá legislativu týkající se tohoto oboru, možnosti vzdělávání kandidátů a přípravy zvířat. Jejím cílem je potvrdit pozitivní vliv zvířat na člověka nejen v terapeutické rovině, nýbrž i v prostém soužití domácího mazlíčka v rodině.

Společně s teoretickou částí obsahuje práce i část praktickou, ve které se pomocí rozhovorů se zooterapeuty snaží prokázat, že zvíře pozitivně působí na psychickou pohodu jak dětí, tak dospělých.

Klíčová slova: zooterapie, člověk a zvíře, kvalita života, vzdělávání, příprava zvířat

Annotation

MALÁ, Hana. *The Importance of Zootherapy and Its Benefits for Humans*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2020.

This bachelor thesis deals with the topic of human coexistence with animals, their psychological effects on humans and with zootherapy. It considers the fact why zootherapy - historically a young science discipline - has been an increasingly popular form of therapy in recent years.

The theoretical part describes the development of human coexistence with animals, the discipline of zootherapy - its definition and criteria, types of zootherapy, methods, as well as forms and techniques. Particular attention is paid to the positive impacts on individuals and the limits of zootherapy. It presents legislation in this field, possibilities of training candidates and preparation of animals. Its aim is to confirm the positive effect of animals on humans, not only in the therapeutic level, but also in the level of a pet living in an ordinary family.

Together with the theoretical part, the thesis also includes a practical part in which, through interviews with zootherapists, it tries to prove that the animal positively affects the psychological well-being of both children and adults.

Key words: zootherapy, human and animal, quality of life, education, preparation of animals

ÚVOD	9
1. SOUŽITÍ ČLOVĚKA A ZVÍŘETE V PRŮBĚHU DĚJIN	10 - 12
2. ZOOTERAPIE, JEJÍ DEFINICE A KRITÉRIA	13 - 16
3. VZNIK A HISTORIE ZOOTERAPIE.....	17 - 19
4. METODY ZOOTERAPIE, JEJÍ FORMY, TECHNIKY A CÍLE	20 - 26
5. ZVÍŘE A ČLOVĚK – PARAGRAF, VZDĚLÁVÁNÍ A VÝCVIK.....	27 - 30
6. POZITIVNÍ DOPADY ZOOTERAPIE NA ČLOVĚKA A JEJÍ LIMITY.....	31 - 33
7. DRUHY ZOOTERAPIE	34
7.1. Canisterapie – léčba psem.....	34
7.1.1. Léčení - v hlavní roli pes	34 - 35
7.1.2. Výběr vhodného psa pro canisterapii a jeho výcvik.....	35 - 36
7.1.3. Shrnutí canisterapie.....	36
7.2. Hiporehabilitace – léčba koněm.....	36
7.2.1. Léčení – v hlavní roli kůň	37 - 38
7.2.2. Výběr vhodného koně pro hiporehabilitaci a jeho výcvik.....	39 - 41
7.2.3. Účastníci hiporehabilitace.....	41
7.2.4. Shrnutí hiporehabilitace	42
7.3. Felinoterapie – léčba kočkou	42
7.3.1. Léčení – v hlavní roli kočka.....	42 - 43
7.3.2. Výběr vhodné kočky pro felinoterapii a její výcvik	43 - 44
7.3.3. Shrnutí felinoterapie.....	44
8. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	45
8.1. Výzkumné otázky a výzkumný vzorek.....	46 - 47
8.2. Metoda sběru dat a jejich zpracování.....	47 - 48
8.3. Výsledky výzkumu.....	48 - 60
8.4. Shrnutí výsledků šetření.....	61
ZÁVĚR.....	62 - 63
SEZNAM ČERPANÉ ODBORNÉ LITERATURY	64 - 67
PŘÍLOHA: ČÁST ROZHOVORU S RESPONDENTKOU VÝZKUMU	

Motto

*„Co to znamená ochočená?“ „Je to něco, na co se moc zapomíná,“ odpověděla liška.
„Znamená to vytvořit pouta...“ „Vytvořit pouta?“ „Ovšem,“ řekla liška. „Ty jsi zatím
pro mne jen malý chlapec podobný statisícům jiných malých chlapců. Nepotřebuji tě a ty mě
také nepotřebuješ. Jsem pro tebe jen liška podobná statisícům lišek. Ale když si mě ochočíš,
budeme potřebovat jeden druhého. Budeš pro mne jediným na světě a já zase pro tebe jedinou
na světě...“*

Malý princ a liška, Antoine de Saint-Exupéry

ÚVOD

Moudrost rozhovoru mezi Malým princem a liškou se týká všech živých bytostí. Nejen ve vztazích mezi lidmi, nýbrž i ve vztazích mezi lidmi a zvířaty, kdy lidé k sobě ochočením zvíře připoutají silnými citovými okovy.

ZVÍŘE – nemá tvář, pomocník, záchranář, nejlepší přítel. To je jen malý výčet slov, která nám vyvstanou na mysl, když se sami sebe zeptáme, co konkrétně znamená.

Důvodem volby tématu mé bakalářské práce je to, že myšlenka symbiózy zvířete s lidmi je mi blízká a živí tvorové člověka provází už od nepaměti. Setkáváme se s nimi v průběhu života už od dětství – ať jako se členy rodiny, v blízkém okolí či v pohádkách a příbězích. Divoká nebo domestikovaná, chovaná pro užitek či potěšení, jsou všude kolem nás a my se i díky nim můžeme mnohému naučit – respektovat druhé, opatrovat je, chránit a nebát se projevovat city.

Přestože autorů publikujících na téma zooterapie není v porovnání s jinými odbornými tématy mnoho, v dostupných výtiscích jsou poznatky popsány více jak dostatečně, přičemž množství kvalitních informací umožňuje zorientovat se v dané problematice.

Cílem práce je s oporou o odbornou literaturu popsat význam vztahu zvířat a lidstva jak z historického hlediska, tak z pohledu dnešní doby, se zaměřením na účinky zooterapie – léčebné terapie pomocí zvířat, která je čím dál více oblíbená u všech věkových skupin s širokou škálou poruch, postižení či pouhého stýskání. Sama jsem se v rámci své praxe se zoterapií setkala a s úžasem jsem sledovala, za jakou chvíli si zvířecí terapeut získává pacientovu důvěru, což vede k jeho následnému uvolnění a klidu během času, který s ním stráví.

Věřím, že zvířata jsou neoddelitelnou součástí lidské populace, mají nezastupitelnou roli v interakci s člověkem a vysoce pozitivní vliv na harmonický rozvoj duše jak pro lidi zdravé, tak pro pacienty s mentálním či tělesným postižením. Z toho můžeme těžit (mimo jiných oborů) také v sociální pedagogice, přičemž se zooterapie stává nepřímou výchovnou metodou této disciplíny.

1. SOUŽITÍ ČLOVĚKA A ZVÍŘETE V PRŮBĚHU DĚJIN

První kapitola pojednává o vývoji vztahu člověka a zvířete v dějinách.

Kořeny a principy zooterapie lze nalézt již v dřívějších dobách, kdy byli lidé obecně velmi spjatí s přírodou, jejímž prostřednictvím získávali obživu, zajišťujíc si tak přežití. Symbióza a znalosti byly nezbytností - zákony divočiny byly neúprosné a nevědomost znamenala smrt.

Veselovský (2000) poukazuje, že již jeskynní malby, vznikající 15 000 let př. Kr. dokazují, že naši předchůdci z doby kamenné měli ke zvířatům vztah. Znali jejich anatomii i chování. Vytvářením maleb prokazovali úctu k uloveným praturům, jelenům a mamutům zajišťujícím přežití kmene i respekt k predátorům, kterých se obávali. Po úspěšném lovu se pořádaly rituály symbolizující lítost nad zabitím zvířete a poděkování.

I staří Egypťané, jejichž civilizace je pokládána za velmi vyspělou a vzdělanou, své božstvo často znázorňovali se zvířecí hlavou a daný bůh měl povahové vlastnosti přisuzované k tomu zvířeti, ke kterému byl připodobněn. Není to však pouze jejich výsadou – důkazy o připodobňování zvířat k lidským vlastnostem jsou napříč historií patrné ve všech kulturách na naší planetě. Různá přísloví, pohádky, kresby či malby dávných mistrů jsou toho dokladem. Lidé od pradávna zvířatům připisovali dobré i špatné vlastnosti, jako je například láska, loajalita, štědrost, dobrotu, či lstivost, krutost nebo hloupost. Dalším znakem potvrzující spojení mezi člověkem a zvířetem může být i totemismus, což je kmenová sounáležitost s vybraným druhem zvířete vyobrazeném na totemech, amuletech a maskách, které sloužili jako značky daného kmene, znázorněné na hranicích teritoria a významných místech jako například pohřebiště. Díky tomuto se prohloubilo uvědomění si jednotlivce k své příslušnosti ke kmeni a z toho plynoucích zvyklostí a závazků, což můžeme dodnes pozorovat v kulturách amerických indiánů, australských domorodců, afrických křováků a jiných takzvaných primitivních národů, které si i přes celosvětovou globalizaci dodnes uchovali úzké spojení s přírodou. (Veselovský, 2000, Číhal, 2013) Všechna tato fakta považuji za výčet důkazů svědčících o potřebě lidí nejen ostatní tvory chápat, ale také přání mít je nablízku.

Oproti ostatním tvorům příroda člověku do vínku nevěnovala ani hustou srst, ani dlouhé drápy či ostré tesáky, nýbrž, jak se v průběhu dějin ukázalo, daleko mocnější a ničivější zbraň – rozum. Ten člověku pomáhá usnadnit si práci a tím si zjednodušit život – ať výrobou zbraní k obraně a lovu, tak k tvoření nástrojů a náčiní k zemědělství. Vnuknul mu také další velkou myšlenku - domestikaci. Proč se honit za stády, když dobytek lze chovat, proč sledovat zvěř, když pes je daleko lepším stopařem, proč nosit těžká břemena, když je za nás může táhnout kůň...V době, kdy se předchůdci dnešních lidí přestali přemisťovat za potravou a zakládali

osady, si na tuto otázku odpověděli a začali si postupně domestikovat zvířata, která jim přinášela užitek. Podle Číhala tento proces začal v jihozápadní Asii zhruba před 10 000 lety př. n. l., kdy se postupně k člověku připojil pes. O něco déle, 8000 let př. n. l., lidé pokračovali s domestikací velkých savců, jako jsou kozy, ovce a prasata. (Číhal, 2013) Díky přísunu dostatku potravy měl člověk čas se zdokonalovat, více spolupracovat a také se více množit. Domestikace tedy ovlivnila veškerý další vývoj lidí a vzešla při něm jakási sociální symbióza mezi člověkem a zvířetem. (Gajdošová, 2012) Genneperová a Kamphausen dokonce tvrdí, že „domácí zvířata vyvinula během svého vývoje emocionální tělo, jehož vlastní frekvence dokážou přijímat velké spektrum lidských emocí. To znamená, že naši zvířecí společníci dokážou s lidským emocionálním tělem mnohostranně rezonovat,“ (Genneperová, Kamphausen, 2012, s. 64) což by značilo vzájemné ovlivňování zdraví lidí a jejich zvířat v obou směrech.

Nejznámějším příkladem domestikace je bezpochyby pes. Postupným ochočením původního vlka společně s úmyslným výběrem jedinců s chtěnými vlastnostmi vznikl nejlepší přítel člověka. Tento tvor je z živočišné říše jedním z těch, kteří jsou po boku lidí nejdéle. Dalo by se říci, že již od úsvitu civilizace. Dalším příkladem může být opět starověký Egypt. Pověstným zvířetem spojeným s touto civilizací je bezpochyby kočka, která si díky své užitečnosti chránit úrodu v sýpkách proti hlodavcům vydobyla své místo na výsluní, když ji lidé uctívali coby posvátnou. Také ovšem víme, že již staří Egyptané chovali i kurovitě ptáky a měli na ně líhně podobné dnešním bažantnicím. (Veselovský, 2000)

Bohužel s postupným nárůstem lidské populace a změnou životního stylu se z člověka stal samozvaný „pán tvorstva“, který vybíjel celé druhy z různých důvodů – dámy prahnuly po zdokonalení své garderoby, pánové zas pro potěšení a obdivu okolí nad svými trofejemi. Respekt i uznání k přírodě a jejím obyvatelům zmizel. Velkou moudrost slyším v citátu od A. de Saint Exupéry, že: „*Zemi nedědíme po předcích, nýbrž si ji jen půjčujeme od našich dětí.*“ (Exupéry, online) Snad můžeme doufat, že se mladá generace poučila z chyb svých předchůdců a navrátí se k větší spřízněnosti a rovnováze s přírodou a našimi spolubydlíci na planetě. Toto téma není předmětem této práce, pokládám ho však za velmi aktuální a důležité, proto se o něm zmiňuji.

Velemínský, jež se opírá o teorii E. O. Wilsona, také tvrdí, že člověk je přirozeně biofilní, a tudíž je k přírodě a všem jejím živým formám podvědomě lákán. Tyto koexistence se během běhu dějin měnily, probíhají ve více rovinách – od využití živočišného tepla či slin coby antibiotik, po psychické využití, jelikož zvíře v člověku spouští pozitivní emoce, a tudíž působí jako antidepresivum a antistresor (Velemínský, 2007). Nerandžič potom neopomíná další živé

formy – rostliny. I k nim jejich pěstitel něžně promlouvá, hýčká si je a raduje se z toho, jak sílí a kvetou. (Nerandžič, 2006) Pravdivost teorie shledávám nejen v řadě výzkumů na toto téma, ale také v přítomnosti zvířat, rostlin či jejich motivů v každé domácnosti – mazlíček, pokojové rostliny, obrazy, rytiny a další možnosti obklopení se přírodou. Tohoto všeho je využíváno především dnes, kdy se člověk vzdálil nejen přírodě jako takové, ale i svému vlastnímu druhu. Souhlasím s tvrzením Gajdošové, že „*v dnešní době, kdy lidstvo nalézá dávno objevené, jsme překvapeni genialitou těchto metod, které vycházejí z jejich přirozenosti.*“ (Gajdošová, 2012) V mnohočetné konzumní společnosti je jedinec mnohdy ztracen (ve smyslu emocionálním), osamocen a tím citově deprivován, protože není jeho přirozeností být izolován od skupiny. Na druhou stranu je dnes velmi častým jevem nepřirozené přílišné upnutí ke svému zvířecímu společníkovi, což je nejenom nesprávné, ale také nezdravé, a to pro obě strany. Dnešní společnost vzhledem k tomuto tématu vnímám jako rozpolcenou – jedni zarputile tvrdí, že zooterapie společně s čistě přírodní medicínou je jakýsi všelék, a tudíž jediná správná cesta, druzí ji nepokládají za téma hodné diskuze. Samozřejmě je nezbytně nutné si uvědomit, že každý jedinec je individualitou s rozdílnými hodnotami, postoji a názory a míra potřeby interakce s přírodou a jejími součástmi se liší, výsledky jsou však jisté. Přesto, než být umíněným zastáncem jedné či druhé strany či přebíhat „ode zdi ke zdi“, pokládám za nejvhodnější takzvanou zlatou střední cestu, která aplikuje zooterapii společně s dalšími možnostmi léčby doporučené odborníky.

Závěrem kapitoly konstatuji jistou skutečnost - zvířata jasně ovlivňovala život člověka již od úsvitu společnosti v nejrůznějších směrech od potravy, kterou byla, přes svou užitečnost až po svůj vztah k lidem, který zlepšuje psychickou pohodu. „*Právem lze tedy domestikaci označit za pilíř člověčenství, za základ, na kterém se vyvinula a stojí jedinečná lidská kultura.*“ (Veselovský, 2000, s. 84)

2. ZOOTHERAPIE, JEJÍ DEFINICE A KRITÉRIA

Kapitola představuje téma zooterapie, stanovuje její definici, kritéria a popisuje její prolnutí s jinými disciplínami, což čtenáři pomůže lépe se orientovat v dané problematice.

Abychom se vůbec mohli zaobírat předmětem zooterapie, je třeba nejdříve si ujasnit, co to zooterapie je. Jsem totiž přesvědčena, že ohledně této tematiky platí, že co člověk, to jiný názor a úhel pohledu. Pro jednoho je k zooterapii potřeba speciálně vycvičené zvíře se sáhodlouhým rodokmenem zajišťující vhodnost k provozování činnosti a vysoce proškolený pracovník, který zvíře povede, zatímco druhý zooterapii vidí i v prostém vztahu mazlíčka s majitelem, kterému činí potěšení se o zvíře starat, naplňuje ho to a dělá šťastným bez zásahu jiné osoby.

V zahraničí má tato technika práce více názvů – zooterapie, zoorehabilitace, animoterapie a animalterapie. Čeština nestanovila vlastní označení a přijala právě ta, která se užívají ve světě.

Z důvodu širokého rozpětí vykonávaných činností snad ani není možné stanovit pouze jednu správnou definici. (Müller, 2014) Vždyť jen odborné výrazy terapie a rehabilitace nejsou totéž. Zatímco terapie je vykládána jako *„lékařské ošetření nemoci nebo narušené schopnosti, uzdravovací sílu nebo kvalitu, chápe se jako zásah do struktury a vztahů tak, aby došlo k odstranění symptomů nemoci a tím, že budou minimalizovány tyto projevy, může docházet ke zlepšení fyzické i psychické stránky člověka a může se zvýšit jeho šance na integraci do společnosti,“* rehabilitaci definujeme jako *„obnovu nezávislého a plnohodnotného tělesného a duševního života osoby po úrazu, nemoci, nebo zmírnění trvalých následků nemoci nebo úrazu pro život a práci člověka. Umožňuje tedy lépe se vyrovnat se svým znevýhodněním, především ve společenské rovině.“* (Müller a kol., s. 457) Domnívám se, že provozovatelé proto často zvolí název metody dle prováděných úkonů na základě svého názoru.

Definici souhrnně od více autorů příhodně předkládá Müller, například Velemínského *„pozitivní až léčebné působení zvířete na člověka“*, či Mojžíšovou a kol., kteří aktivitu líčí jako *„rehabilitační metody a metody psychosociální podpory zdraví, které jsou založeny na využití vzájemného pozitivního působení při kontaktu mezi člověkem a zvířetem.“* (Müller a kol., s. 450) Dále popisuje vymezení Nerandžiče, jež zooterapii vnímá jako *„léčení prostřednictvím domácích miláčků,“* a nabízí i definici Tvrdé, že *„zooterapie je obor speciálního vedení zvířete k pozitivnímu působení na bio-psycho-sociálně-spirituální složky člověka, odborně vedená plně zapadá do ucelené rehabilitace jako součást sociálních služeb, součást vzdělávacího procesu nebo krizové intervence.“* (Müller a kol., s. 450) Doležal zase

uvádí, že: „jde o nový obor, ve kterém jsou činnosti se zvířaty využívány při práci s cílovými klienty z řad zdravotně znevýhodněných osob, s handicapem fyzickým nebo duševním“ (Sborník příspěvků, 2008, s. 20) a Svobodová definuje zooterapii jako „sociální aktivity podporované zvířetem, které jsou součástí ucelené rehabilitace.“ (Svobodová a kol., 2011, s. 6) Pro obsáhlost zaměření a aktivit této disciplíny pokládám za plně dostačující stručnou formulaci Velemínského, která zahrnuje jak pozitivní působení na lidskou psychiku, tak léčebné účinky, nicméně se sociální pedagogikou, respektive se sociální prací, se nejlépe váže definice od Tvrdé, případně Svobodové.

Abychom mohli stanovit a pojmenovat zooterapii, je nutné vytyčit jisté znaky pomáhající nám její jednotlivé aktivity rozeznat. K potřebám této práce jsem se níže rozhodla uvést **kritéria zoterapie dle Velemínského:**

1. kritérium – zvířecí druh

- kůň (hiporehabilitace)
- pes (canisterapie)
- kočka (felinoterapie)
- drobná domácí zvířata
- hospodářská zvířata
- volně žijící zvířata
- exotická zvířata
- případně jejich kombinace

2. kritérium – metoda zoterapie

- a) aktivity za pomoci zvířat (AAA)
- b) terapie za pomoci zvířat (AAT)
- c) vzdělávání za pomoci zvířat (AAE)
- d) krizová intervence za pomoci zvířat (AACR)
- nebo jejich kombinace

3. kritérium – forma

- a) návštěvní program
- b) jednorázové aktivity
- c) pobytový program

- d) rezidentní program
- e) zásah krizové intervence
- případně jejich kombinace

4. kritérium – způsob práce

- samostatná práce X spolupráce několika zooterapeutických týmů

5. kritérium – složení pracovní jednotky

- zvíře + zoterapeut + klient

X

- zvíře + zoterapeut a klient + personál, případně další pomocníci

6. kritérium – počet zvířat

- zoterapeut + jedno zvíře X zoterapeut + více zvířat

7. kritérium – počet klientů

- individuální zoterapie X skupinová zoterapie

8. kritérium – analýza cílové skupiny

- dle: - věku
 - pohlaví
 - diagnózy
 - vzdělání
 - vnímání role zvířete ve společnosti

9. kritérium – analýza zdravotního stavu

- zdravý
- dočasně nemocný
- v rehabilitaci
- zdravotně postižený (různé stupně a kombinace)
- se specifickými poruchami
- dlouhodobě nemocný
- umírající apod.

10. kritérium – analýza sociálních vazeb a dynamiky prostředí

- izolovaný
- osamělý
- v rodinném prostředí
- v zařízení (jeho typ a dynamika)
- v azylovém prostředí
- v ohrožení apod.

(Velemínský, 2007)

Tato kritéria nám dokládají rozmanitost a komplexnost oboru zooterapie. Mimoto Gajdošová udává, že se zooterapie uskutečňuje i v součinnosti s jinými terapiemi – například ergoterapií. (Gajdošová, 2012) O dalších disciplínách využívajících zvířata v rámci psychické podpory hovoří také Odendaal – z nelékařských oborů kromě již podotknuté ergoterapie zmiňuje také fyzioterapii a logopedii. V sociální terapii zdůrazňuje především sociální podporu zvířat v domovech pro seniory, v hospicích či nápravných zařízeních a neopomíná ani využití zvířat ve vzdělávacím procesu především jako modelů při vysvětlování žádoucích konceptů, jako je například odpovědnost. (Odendaal, 2007)

Ve světle těchto poznatků zooterapii chápou jako složitou síť propojených činností a oborů, mající obrovský potenciál změnit nekomfortní stav jedince s možností příznivě ovlivnit jeho další vývoj.

3. VZNIK A HISTORIE ZOOTERAPIE

Kapitola popisuje přítomnost zooterapie v dějinách, předkládá první zmínky o oboru jako takovém a sleduje jeho vývoj až po dnešní situaci.

Jak bylo řečeno v úvodu, člověk zvířata k svému prospěchu využíval již od chvíle, kdy přestal kočovat, založil první osady a začal hospodařit. Samozřejmě v první řadě se hledělo na to, aby zvíře (dle druhu) plnilo užitečnou funkci – loveckou, strážní, přepravní atd., ovšem ruku v ruce také s funkcí společenskou - důkazem může být společné pohřbívání spojené s prováděním rituálů prokazující náklonost, kterou lidé ke svému mazlíčkovi chovali – a skutečně i funkci léčebnou. Využívání živočichů vedoucí k zlepšení zdravotního stavu bylo praktikováno již v dávných společnostech. Předpokládat to lze díky dochovaným svitkům, nástěnným malbám a jiným artefaktům zapadlých civilizací. Příkladem budiž starověká Čína, kde využívali malých psů jejich přikládáním k bolestivým místům ke zmírnění či odstranění bolesti kloubů pomocí tepla, které zvíře vydává. Tyto útržky poznatků dokládají starobylost této metody. Nicméně vzhledem k dřívějšímu pomalejšímu tempu způsobu života a v dobách, kdy kontakt mezi lidmi a zvířaty byl běžnou praxí (práce s nimi, starání se o ně), nebyla dle mého názoru cílená zooterapie tolik potřebná oproti dnešní ukvapené době s vysokými riziky emocionálního vyčerpání.

Velemínský a Tošnerová uvádějí, že moderní pojetí zooterapie tak, jak ji chápeme dnes, lze relativně snadno dohledat a díky podloženým informacím potvrdit uplatnění zvířat jako pomocných sil v celé sérii léčebných ústavů v různých zemích, např.:

Belgie - od 8. do 9. století zde prováděli pomocí zvířat doplňkovou terapii zdravotně postiženým.

Anglie - od 18. století tu duševně choří pacienti směli obstarávat zahradu a malá domácí zvířata (na klinice York Retreat v Yorkshiru). Před 200 lety byli mniši z kláštera z Yorku přesvědčeni, že jejich svěřencům pomáhá fyzicky i psychicky modlení a kontakt se zvířetem.

Německo - v 19. století tady vzniklo centrum pro epileptiky využívající krom všeobecně používaných psů a koček také ovce, kozy, ptáky a koně.

USA - roku 1919 jako první umožnilo přístup psům do nemocnic k tomu, aby si s nimi pacienti mohli hrát, a roku 1942 začali psi pomáhat při rekonvalescenci válečných veteránů.

(Velemínský, 2007, Tošnerová, 2013)

Zlom nastal roku 1982, kdy americký psychiatr B. M. Levinson vytyčil metodologické zásady nové vědní disciplíny zvané „pet-facilitated therapy“, čili zvířaty podporované terapie. Na to založili američtí výzkumníci společnosti, které prováděly výzkumy související se vztahy

mezi člověkem a zvířetem a postupně vznikaly asociace zabývající se jak výzkumem, tak praxí. Za rozmach v novém oboru tedy vdčíme především USA, Francii, Rakousku, Austrálii, Norsku a Německu. Potěšujícím faktem bylo postupné přidávání ostatních evropských zemí jako Švýcarsko, Anglie, Dánsko, či Holandsko, včetně České republiky. Začaly se pořádat konference, rostl počet výzkumných prací a odborné literatury. Obor expandoval do mnoha disciplín – pedagogiky, psychologie, speciální pedagogiky, sociologie, gerontologie, veterinární medicíny a jiných. Vyvíjel se a postupně se dostával do popředí zájmu odborné i laické veřejnosti. (Velemínský, 2007)

Významnými osobnostmi tohoto odvětví, jak uvádí Müller, jsou tedy Američané B. M. Levinson, manželé Corsonovi, Friedmannová, Katcher a Lunch. V Česku se o rozvoj oboru zasadili především prof. Matějček, prof. Velemínský, dr. Lacinová, dr. Galajdová, dr. Nerandžič a další. (Müller, 2014)

Dnes zájem o toto odvětví neustále stoupá. Pořádají se semináře, vydávají se odborné publikace a jsou pořádány výzkumy. Pro obor je prospěšné, že jsou zakládány instituce, které zaštiťují nově vznikající organizace. V České republice jde o Canisterapeutickou asociaci a v rámci Evropy se jedná o rakouskou European Society for Animal Assisted Therapy. Jejich cílem je sjednotit a stanovit jednotné předpisy a vzory nutné k získání povolení vedoucích k možnosti provozovat činnost, byť si zatím každá organizace směrnice a pravidla stanovuje sama podle orientace, ke které směřuje. (Velemínský, 2007)

MacKinnon poukazuje na to, že kupříkladu ve Spojených státech je dnes mnoho programů čerpajících z náklonosti lidí ke zvířatům. Jako ukázkou předkládá „*pořad o trestancích a psech. Trestanci obvykle dokážou úspěšně zvládnout psa, ale ještě větším úspěchem je emoční proměna lidí, kteří se psy pracují. Stávají se z nich šťastnější a pozitivnější lidé a obvykle opouštějí vězení s vizí a cílem dalšího života*“ a program v Kalifornii, „ *který využívá vzájemného léčení zvířat a lidí. Zachránění vlci jsou seznámeni s veterány, kteří trpí syndromem války. Je to vlastně vlk, který si volí svého člověka, a ti dva pak tráví celé hodiny v lese společnými aktivitami a pění jeden o druhého. Účastníci programu říkají, že je jejich vlčí partner naučil to, co potřebovali, aby se mohli znovu zařadit mezi lidi. Naučil je být klidnými, asertivními a sebevědomými.*“ (MacKinnon, 2018, s. 142)

Díky záznamům našich předků tedy víme, že zooterapie je hodnotnou proměnou v léčbě pacienta a rostoucí zájem vnímám veskrze pozitivně. S rozvojem moderní medicíny, která samozřejmě přinesla mnoho dobrého, byly přírodní metody upozaděny – člověk dal přednost strojům a uměle vyrobeným lékům majícím mnohdy hroživé vedlejší účinky. Směr

se však obrací a je třeba co nejlépe skloubit tyto dva přístupy a najít pomyslnou hranici využití tak, aby přinesly co nejlepší výsledky. Za paradox, ovšem v pozitivním slova smyslu, také považuji, že na navyšování povědomí o zooterapii mají zásluhu masmédiá, která mnohdy vyvolávají obtíže (mimo jiných neznalost navazování vztahů a z toho vyplývající sociální izolace nebo zdravotní následky), jejichž negativní důsledky se tato léčebná metoda snaží odstranit, či je alespoň zmírnit.

4. METODY ZOOTERAPIE, JEJÍ FORMY, TECHNIKY A CÍLE

Tato kapitola člení a vysvětluje metody, formy, techniky a cíle zooterapie. Odděluje tím jednotlivé způsoby práce zooterapeuta a jeho zvířete s klientem, což považuji za klíčové během pozitivního působení terapie a následného zlepšení klientova stavu.

Metodou se rozumí určité postupy a techniky vedoucí k pokrokům v terapii a následně ke zkvalitnění života klienta. (Junová, 2018)

Odvětví zooterapie je natolik obširné a možnosti a podmínky natolik odlišné, že je třeba dle zaměření cílových skupin k práci přistupovat rozdílně. Souhlasím s MacKinnon, která uvádí, že *„je mnoho způsobů, jak zvířata pomáhají lidem, takže tento typ terapie má i mnoho různých metodik vycházejících ze specifických dovedností zvířete a potřeb pacienta.“* (MacKinnon, 2018, s. 141) Proto se domnívám, že je třeba si uvědomit nutnost přizpůsobení se terapeutického týmu klientovi – jeho možnostem, potřebám a omezením. Zooterapie se provozuje v rámci několika forem tak, aby její výsledek byl co nejvíce prospěšný pro obě strany terapie – skupinu klienta i tým vykonavatele.

Každý jedinec je individualita. Zjednodušeně bychom mohli říci, že potěšení a radost máme každý z něčeho jiného. Zároveň to znamená, že se každý otevřeme něčemu jinému. Obzvláště když máme nějaký problém, obklopujeme se jen tím a děláme jen to, co považujeme za bezpečné. Proto má zooterapie také více metod a technik, které jsem níže popsala. Protože rozdělení a popis forem zooterapie podle Gajdošové (Gajdošová, 2012) považuji za příliš strohé, čerpala jsem především z Velemínského, Müllera a Nerandžiče, kteří tuto oblast popsali podrobněji a tím umožňují snazší orientaci v dané problematice:

Metody zooterapie

a) **Animal Assisted Activities – AAA**

- *„přirozený kontakt člověka a zvířete zaměřený na zlepšení kvality života klienta nebo přirozený rozvoj jeho sociálních dovedností“.* (Velemínský, 2007, s. 32)
- zooterapeut společně s lidmi, kteří se o klienta starají, zapojuje terapii do časového harmonogramu aktivit klienta
- cíle jsou nejčastěji zdokonalit se v mobilitě a komunikaci se svým okolím. Tím stěžejním je pak jeho aktivizace

- probíhá 2. možnými způsoby:
 - 1) pasivními aktivitami, kdy se zvíře nezapojuje do kontaktu s klientem. Ti ho pozorují, což jim přináší nejen uklidnění a radost, může taktéž odvést v případě potřeby jejich pozornost od nepříjemností
 - 2) aktivními aktivitami, ve kterých je zvíře aktivně zapojeno do činností,
 - 3) ve kterých si klient navyšuje fyzickou kondici, nacvičuje komunikaci
 - 4) a navazuje kontakty, případně prohlubuje ty stávající
- mnohdy se jedná o osoby z center pro postižené klienty, školská zařízení či zařízení sociálních služeb, jako jsou domovy pro seniory
- charakteristický způsob práce jsou aktivity na procvičování paměti, hry, mazlení se zvířetem a péče o něj

b) Animal Assisted Therapy – AAT

- „*cílený kontakt člověka a zvířete, zaměřený na zlepšení psychického nebo fyzického stavu klienta/pacienta*“ (Velemínský, 2007, s. 33)
- tato metoda je součástí ucelené rehabilitace snažící se pomoci zajistit určité funkce klienta, ať v rovině fyzické, kognitivní, sociální nebo emocionální s tím, že oproti AAA, která je nasazena do volného času klienta, zde je součástí určitého léčebného programu jednotlivých pacientů sestavovaného jim na míru
- je poskytována široké škále klientů – v rekonvalescenci po krátké i dlouhé nemoci, či s tělesným i mentálním postižením i psychickými obtížemi
- příkladem může být nácvik sociálních dovedností formou her, zdokonalování paměti, řeči a komunikace, motoriky, polohování klienta aj.

c) Animal Assisted Education – AAE

- „*Přirozený nebo cílený kontakt člověka a zvířete zaměřený na rozšíření nebo zlepšení výchovy, vzdělávání nebo sociálních dovedností klienta.*“ (Velemínský, 2007, s. 34)
- jak název napovídá, se zooterapeutem spolupracuje pedagogický personál, jehož úkolem je zaujmout klienta či skupinu pro osobní rozvoj a další vzdělávání v rámci výukového programu
- mimo žáků běžných školských zařízení je terapie vhodná pro žáky se specifickými poruchami učení, žáky ohrožené vyloučením z kolektivu a další

- formou hravých aktivit či názorných ukázek, kdy je zvíře prostředníkem, jsou dětem předávány nové informace, péčí o zvíře se zase rozvíjí sociální dovednosti, komunikace i motorika

d) Animal Assisted Crisis Response – AACR

- „*přirozený kontakt zvířete a člověka, který se ocitl v krizovém prostředí, zaměřený na odbourávání stresu a celkové zlepšení psychického i fyzického stavu klienta*“ (Velemínský, 2007, s. 35)
- tuto metodu, zakotvenou v krizovém programu záchranných složek, která na místě reaguje dle aktuálních potřeb klienta tak, aby ho stabilizovala, ovlivňuje aktuální krizová situace (přírodní katastrofy, oběť trestného činu atd.), ve které se klient ocitl a aktuální plán sestavuje zooterapeut na místě dle okolností. Spolu s personálem složek integrovaného záchranného systému se zaměřuje na psychické zdraví klientů
- aplikuje se u účastníků katastrof, obětí trestných činů a spolu s jejich rodinnými příslušníky tvoří klientelu této metody
- aktivita je velmi náročná jak pro zooterapeuta, tak pro jeho čtyřnohého spolupracovníka, protože musí pracovat nejlépe samostatně a tak, aby nepřekáželi personálu záchranného integrovaného systému a pružně reagovali na neočekávané reakce ze strany klientů
- projevy empatie, snaha o navození komunikace a spolupráce, hlazení zvířete a hračky jsou charakteristickým postupem při této metodě zooterapie

(Velemínský, 2007, Müller, 2014)

Jednotlivé metody jsou tedy přizpůsobené tak, aby byla zooterapie co nejvíce nápomocná nejen v běžných etapách bytí jedince, ale také v těžkých či krizových situacích, které mohou v životě člověka nastat. Je škoda, že především administrativa (jak uvádím v kapitole č. 5) je často překážkou pomoci potřebným.

Formy zooterapie

Velemínský definuje platnosti forem zooterapie:

- „lze je provozovat jednotlivě nebo ve skupině několika zooterapeutických týmů
- provozují je buď proškolení laici, proškolení laici ve spolupráci s profesionálem, nebo profesionální zooterapeuté (v závislosti na zvolené metodě)
- zoterapeut podle svých schopností vede jedno nebo více zvířat, a to v kontextu norem praxe pro danou činnost
- nemusí existovat izolovaně, naopak je lze úspěšně kombinovat, každá z forem však vyžaduje specifické podmínky, které je potřeba dodržet.“

(Velemínský 2007, s. 36)

a) V rozsahu AAA, AAT a AAE rozlišujeme tyto formy zooterapie:

1. Návštěvní program

Jedná se o nejběžnější formu zooterapie, kdy v pravidelných intervalech terapeut dochází za klientem domů nebo do zařízení, kde se klient vyskytuje, případně návštěvy klienta v zázemí zooterapeutického týmu.

2. Jednorázové aktivity

Chápeme jako představení oboru - prezentace, přednášky či ukázky na veřejných akcích, s nepřeberným množstvím činností jak pro širokou veřejnost, tak pro uzavřenou skupinu.

3. Pobytový program

Jde o jednorázové i opakované pobyty, kde jsou součástí zooterapeutické činnosti s více druhy zvířat najednou – tábory, pobyty na ekofarmách, statcích, výcvikových center, často také spojené s ozdravným či poznávacím pobytem.

4. Rezidentní program

Znamená odevzdání zvířete chovatelem klientovi (ať zařízení nebo jednotlivci), který bude zooterapii provádět s tím, že stanoví přesné podmínky převzetí (zda zůstává majitelem, dobu trvání pobytu zvířete atd.) a proškolí personál (případně zodpovědnou osobu) o způsobu jednání ke zvířeti a práce s ním.

b) Mezi další specifické formy zařazujeme:

1. Ambulantní program

Je zvláštní formou návštěvního programu, kdy zvíře pobývá v ordinaci lékaře a svou přítomností podněcuje pacienta/klienta k lepší spolupráci, odbourává stres a obavy z prostředí a z nepříjemných zákroků. Pověštinou zooterapii provádí sám odborník, případně přizve zoterapeutický tým.

2. Program péče o zvíře

Tkví v tom, že klient pod dozorem odborníka dostane do své péče zvíře, o které se stará, vychovává ho a cvičí. Díky tomu získává klient nové dovednosti, jako je samostatnost, zodpovědnost a smysl pro povinnost, získává povědomí o pravidelném režimu, zlepšuje se mu znalost sociálního chování a další. To vše vysokou měrou přispívá k rychlejšímu a lepšímu začlenění jedince do společnosti.

3. Zooterapie s asistenčním zvířetem

Se záměrem navýšení samostatnosti a z toho vyplývajícího snadnějšího včlenění do společnosti je klientovi svěřeno asistenční zvíře, které mu pomáhá a tím usnadňuje bytí. Zooterapie je tedy doplňkem asistentství zvířete, vykonávaná dle potřeby klienta klientem samotným (popřípadě rodinným příslušníkem), a to s ohledem na předejití přetížení zvířete.

c) Forma AACR

Je forma zooterapie prováděná v případě konkrétní krizové situace, jako je havárie, přírodní katastrofa, požár, kriminální čin a jiné, kdy je záchranným integrovaným systémem přivolán zoterapeutický tým. Zárok může mít různou časovou náročnost (od pár hodin po měsíce usilovné práce), záleží na požadavcích i možnostech terapeuta i zvířete samotného.

(Velemínský, 2007, Nerandžič, 2006, Müller, 2014)

Müller uvádí, že: „v české literatuře nalezneme pouze jedno komplexní dělení zooterapie, jenž se u nás praktikuje, podle Michaely Freemanové.“ (Müller, 2014, s. 452) Ujasnění, ukotvení názvosloví a jeho hromadné užívání autory ve svých publikacích považuji za velmi pozitivní, jelikož by v opačném případě dle mého názoru mohlo docházet z důvodu obsáhlosti oboru zooterapie ke zmatku a nepochopení v praxi.

Techniky zooterapie

Velemínský techniky zooterapie popisuje jako jednotlivé kroky (chceme-li postupy) činností v práci s klientem s tím, že možnosti a šíři nabídky činností si každý zoterapeut nastavuje individuálně dle svých odborných znalostí a schopností společně s možnostmi a povahou svého zvířete, kdy je zvíře buď středem dění nebo je svou přítomností motivací dítěte pro hru. Společně se Stančíkovou uvádí, že konkrétně lze uplatňovat různé hry, cvičení motivující ke komunikaci a interakci, procvičování čtení, počítání a poznávání geometrických tvarů, rozšiřování slovní zásoby, polohování či starost o zvíře. Při všech těchto aktivitách lze používat různé pomůcky jako pamlsky, vodítka, míčky, hračky, pomůcky k péči o zvíře a další. (Velemínský, 2007, Stančíková, 2013)

Za vyplývající fakt pokládám, že do interakce s klientem dává terapeut něco ze své osobnosti. Je tudíž velmi důležité, aby zodpovědně přistupoval k výčtu činností tak, aby jich byl schopen on i jeho zvíře a aktivity byly příjemné všem třem stranám – klientovi, zoterapeutovi i zvířeti. V opačném případě hrozí k negativnímu propadu stavu klienta a přetížení vedoucímu k syndromu vyhoření jak u zoterapeuta, tak i u zvířete.

Cíle zooterapie

Protože zooterapie má široké rozpětí pacientů od tělesně handicapovaných jedinců přes lidi trpící psychickými poruchami či problémy po děti a seniory stanovuje si zooterapie mnoho cílů, kterých se snaží dosáhnout a v každé oblasti jsou trochu odlišné.

U **tělesně handicapovaných jedinců** jsou to například prokrvení organismu vedoucí k uvolnění křečí, prohloubení a zvýšení motorických schopností a komunikace se svým okolím.

Osobám s psychickými obtížemi se snaží pomoci kupříkladu s úzkostnými pocity, stresem a navyšováním sebevědomí.

Děti se snaží naučit mít úctu k živým bytostem kolem sebe, pracovat s emocemi, být zodpovědným a dodržovat určitý režim, což se pozitivně projevuje na formování jejich osobnosti.

Seniorům se snaží navrátit společně s navýšením fyzické kondice i pocity samostatnosti a platnosti svému okolí a odbourávat pocity osamělosti.

Mají však i některé elementární společné cíle, a tím je navýšit kvalitu žití jedince ve všech směrech, spolu s co nejhlubším začleněním do společnosti, jeho aktivizaci a eliminaci pocitů izolace. (Velemínský, 2007, Nerandžič, 2006, Müller, 2014)) Právě to pokládám za velmi aktuální, jelikož etapu, ve které žijeme, vnímám jako dobu, která s sebou přináší mnoho tlaku na lidskou psychiku, pocity méněcennosti, přepracování a sociálního otupení.

5. ZVÍŘE A ČLOVĚK – PARAGRAF, VZDĚLÁVÁNÍ A VÝCVIK

Následující kapitola vystihuje momentální legislativní úpravy zooterapie v České republice, popisuje vzdělávání zooterapeutů a přípravu a výcvik zvířat k vykonávání zooterapie v praxi, přičemž pokládám tuto problematiku za velmi významnou, protože ovlivňuje nejen celý proces zooterapie, ale především pak její výsledky.

Na úpravy obecného chování lidí ke zvířatům česká justice pamatuje, a to především v zákonech jako:

- „246/1992 Sb. Zákon České národní rady na ochranu zvířat proti týrání“,
- Vyhláška č. 419/2012 Sb. Vyhláška o ochraně pokusných zvířat,
- Zákon č. 166/1999 Sb. Zákon o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon),
- Zákon č. 114/1992 Sb. Zákon České národní rady o ochraně přírody a krajiny

(zakonyprolidi, online)

Bohužel ovšem „v ČR není podpůrné a léčebné využívání zvířat při zooterapii dosud samostatně legislativně řešeno.“ (Velemínský, 2007, s. 46) Také Doležal zmiňuje, že jistým problémem je postrádání legislativního zázemí a norem ve zdravotnických službách. (Sborník příspěvků, 2008) To vnímám jako veliký handicap disciplíny zooterapie, který velmi ztěžuje především praktické snahy o zlepšení zdravotního stavu potřebným v psychické i fyzické rovině, protože byť akreditovaní zooterapeuté se svými zvířaty dosáhli platných certifikátů (které popisují ve Vzdělávání a Přípravě a výcviku zvířat), domnívám se, že mnoho zařízení pro neucelenost a mnohdy zmatečnost raději služeb zooterapie nevyužije, případně volí nevhodné kandidáty. Jako prevence proti těmto situacím může sloužit zooterapeutovo poskytnutí klientovi či jeho zástupci osvědčení o vykonaných zkouškách svých i zvířete, potvrzení veterinárního lékaře o řádném očkovaní, odčervení a dobrém zdravotním stavu zvířete. (Stančíková, 2013) Za pozitivní shledávám fakt, že oproti minulosti zdravotnická zařízení vstup zvířat se speciálním výcvikem po odsouhlasení personálu a s určitými předpisy povolila. Výčet pravidel pak každé zařízení včlenilo do svého vnitřního řádu. Příkladem může být **Desatero canisterapeutického týmu v Mladoboleslavské Klaudiánově nemocnici:**

1. Před vstupem do zařízení je zvíře čisté (srst, tlapy) a upravené (v případě nepříznivého počasí nosíme s sebou vždy hadřík, ručník na utření) = hygiena zvířete.
2. Pes je každoročně komplexně přeočkován (pes: parvoviroza, leptospiroza, psinka, vzteklina) a minimálně dvakrát ročně odčervován (doložit očkovacím průkazem) - jen

zdravé zvíře může pracovat.

3. *Dobrovolník má na sobě žlutou vestu s nápisem DOBROVOLNÍK, je vždy čistě oděn, upraven.*
4. *Zvíře má vždy v zařízení k dispozici misku s vodou.*
5. *Nejprve se nahlásí na sesterně a zapíše do knihy (datum, čas návštěvy, ...)*
6. *V zařízení: před první návštěvou prokáže platným certifikátem složení canisterapeutické zkoušky Očkovacím průkazem psa.*
7. *Se zvířetem pracuje dobrovolník pouze tehdy, je-li on i zvíře v optimální fyzické a psychické kondici.*
8. *Dobrovolník dbá pokynů přítomného odpovědného personálu.*
9. *Dobrovolník od zvířete neodchází, nenechává ho v žádném případě s klientem, ani s personálem samotného (za své zvíře nese zodpovědnost).*
10. *Jeví-li zvíře známky únavy, neochotně pracuje (je nervózní, těkavé) návštěvu ihned ukončíme a věnujeme mu prostor pro odpočinek, regeneraci sil, vyběhání na bezpečném místě, apod.*

(Desatero canisterapeutického týmu, online)

Současně se o sjednocení postupů snaží instituce zřízené za účelem rozvoje tohoto odvětví, když „organizace provozující zooterapii vytvářejí své vnitřní normy. Zastřešující organizace stanovují povinné nebo doporučené metodiky, standardy a pravidla, které jsou závazné pro členské organizace a mají za cíl zajišťovat kvalitní provádění zooterapie s minimalizací jejich rizik.“ (Velemínský, s. 48)

Snahy ucelit standardy zooterapie jsou tedy patrné, nicméně je znát, že v tomto směru jsme stále teprve na začátku své cesty a je nutné dále diskutovat, hledat přijatelná řešení a konat kompromisy vedoucí k dalšímu rozvíjení oboru.

Vzdělávání zoterapeutů

I když se zooterapie leckdy jeví jako zábava místo náročného povolání, opak je pravdou. V prvé řadě si musíme uvědomit, že se jedná o alternativní způsob léčby lidí s širokou škálou možných potíží. Je tedy nezbytné tuto „*terapeutickou úlohu zvířat systematicky studovat, aby je bylo možno používat co nejúčinněji.*“ (Hess, Fialová, 1995, s. 636) Jsem proto přesvědčena, že by bylo tudíž nanejvýše vhodné, aby zoterapeut měl vzdělání z oblastí sociálních, pedagogických či zdravotních disciplín. Rovněž souhlasím s Galajdovou

a Harrisovou, které se shodují, že zároveň je však nezbytností vysoce rozumět zvířeti, se kterým pracuje – znát jeho potřeby, umět se vcítit do jeho nálad, neustále předvídat jeho chování v nejrůznějších situacích a být před ním ve střehu - učit se jeho pečlivému pozorování, které nám umožňuje přesnější odhad jeho reakcí. V tomto směru se rozhodně nejvíce naučíme praxí – soužitím s daným zvířetem a jeho výchovou a výcvikem. (Galajdová, 2011, Harrisová, 2017) Pro zájemce toužící vykonávat činnost jsou ovšem k dispozici kurzy, které účastníka připravují jak v teoretické rovině, tak na práci v terénu.

Tyto dovednosti by měl splňovat dle mého názoru každý zooterapeut. Smutnou skutečností však zůstává fakt, že míra vzdělání zooterapeutů není ukotvena v zákoně, a tím vzniká riziko, že tuto náročnou disciplínu budou provozovat lidé nekompetentní a nevhodní.

Zooterapii bych spíše než zaměstnání klasifikovala jako poslání a jako k takovému by měl zájemce k provozování této činnosti přistupovat s co největším nasazením a zodpovědností.

Příprava a výcvik zvířat

Při zooterapii nikdy nejde o sólovou činnost – vždy probíhá kolektivně. Ať do něj zahrneme personál zařízení nebo ne, vždy jsou minimálně dva členové týmu – člověk a zvíře. Byť *„musíme mít na paměti, že na druhém konci vodítka či opratí je člověk – zooterapeut, a zvíře je zde vždy v roli prostředníka, tzv. koterapeuta.“* (Velemínský, 2007, s. 30) Je tudíž nasnadě, že učit a zdokonalovat se musí nejen člověk, nýbrž i zvířecí člen.

Mezi dovednosti, kterými má oplývat, jsou bezpochyby poslušnost a trpělivost, naopak v úvahu nepřipadá agresivita a nadměrná bojácnost.

Přípravou na praxi se však nemíjí pouze prokázat znalost povelů. Nezačíná tedy výcvikem, ale mnohem dříve, v době, kdy zvíře majitel vychovává a socializuje. Správná socializace a výchova jsou alfou i omegou úspěchu. *„Je třeba, aby zvíře získalo čistě pozitivní zkušenost z kontaktu s cizím člověkem, aby se u něj podporovalo nadšení při tomto kontaktu, vyhledávání klientů a samostatná práce s nimi. Naprosto nezbytný je pak kvalitní vztah s lidskou částí terapeutického týmu, který musí být založen na vzájemné důvěře.“* (Prošková, 2012, online)

Zakládající členka a zároveň předsedkyně občanského sdružení Pes a člověk, Zdenka Prošková, která sama zooterapii provozuje již 18 let, zastává názor, že ideální formou spolupráce mezi člověkem a zvířetem je **welfare** – což jsou zásady vedoucí k životní pohodě zvířat. Jde především o postoj, se kterým k nim cvičitel přistupuje - práce zásadně formou pozitivní motivace, dbaní na kvalitní odpočinek a vyhýbání se přetěžování, nenucení k něčemu,

co nechce a v neposlední řadě dbát na to, aby i ona měla z práce dobrý pocit. (Prošková, 2012, online) Srbová také vyjadřuje nutnost řídit se pravidly zamezující stresu zvířat, mezi která *„patří také respekt klienta, že přepravní schránka je místo, kam klienti nesahají a v případě stresové situace tam kočky mají útočiště,“* (Srbová, 2012, s. 19) s čímž plně souhlasím - zvířata, stejně jako lidé, jsou živí tvorové a při nesprávném přístupu k nim se přirozeně začnou bránit, přičemž, byť mají k člověku pozitivní vazby, nejlepší obranu vidí v útoku.

Zaštitující organizace pořádají řadu kurzů, jejichž součástí jsou zkoušky zvířat a k oprávnění vykonávat činnost zooterapie je musí zvíře složit. Následně získá certifikát, který však po uplynutí dvou let ztrácí svou platnost a zvíře je nuceno zkoušky opakovat. Nakonec však za své zvíře v každém případě a bez podmínek ručí majitel. Je tedy na jeho bedrech, jaké „vzdělání“ svému zvířeti poskytne. (Müller, 2014)

6. POZITIVNÍ DOPADY ZOOTERAPIE NA ČLOVĚKA A JEJÍ LIMITY

Dle mého názoru má zooterapie, stejně jako všechny léčebné metody, své možnosti, ale i limity. Následující kapitola předkládá jak příležitosti, z nichž můžeme čerpat a které vedou ke zkvalitnění života člověka, tak i omezení zooterapie, jež při jejich nerespektování naopak mohou prohloubit nepříznivou situaci jedince.

„Již samotná přítomnost živého tvora většinou vyvolává u klienta pocit klidu a bezpečí. Snižuje stres a napětí, prokázáno je i snížení krevního tlaku. Zvíře má rovněž schopnost vyvolat u člověka silné emoce, a tím podporuje psychickou stimulaci, uvolňuje komunikaci a všeobecně podporuje psychický i fyzický stav klienta. Využití tohoto působení je skutečně široké. Prostřednictvím zvířete lze rovněž snadněji navázat terapeutický vztah mezi terapeutem a klientem.“ (Gajdošová, 2013, online) Tento výrok svými slovy podobně popisují i další autoři zabývající se problematikou zooterapie, jako je Hess, Fialová (1995), Velemínský (2007), Nerandžič (2006), či Müller (2014). Dahlke také popisuje důležitost pouhé přítomnosti zvířete pro vývoj dítěte především v dnešní moderní době, kdy jsou děti obklopeny digitálními zařízeními otupujícími a připravujícími je o fantazii, tvořící emoční plochost. (Dahlke, 2018)

Pozitivních dopadů na pacienta/klienta, ať už z fyzického, psychického či sociálního hlediska je díky asistenci zvířat mnoho s tím, že *„úspěchy této metody jsou znatelné a subjektivně pozitivně hodnocené, ale i objektivně měřitelné.“* (Gajdošová, 2012, s. 15)

Jako výstižný shledávám souhrn kladného vlivu zvířat na člověka od Číhala, který udává, že kontakt se zvířetem po stránce fyzické snižuje krevní tlak, pomáhá s rozvojem hrubé i jemné motoriky, rozvíjí vnímání hmatové, sluchové, i zrakové. Teplo vycházející ze srsti zvířat snižuje bolestivost kloubů a celkově posilují zdraví člověka. Po stránce psychické můžeme pomocí zvířete navyšovat kognitivní funkce jedince, jako jsou paměť, pozornost i představivost a klient si také obohacuje slovní zásobu. Mimo jiné též získává pocity své potřebnosti vůči okolí a zvyšuje se jeho sebeúcta, a nalézá nový smysl života. Naopak mírní pocity osamělosti a nedostatku pocitu bezpečí. Celkově navyšuje potřebu komunikace, čímž jedince včleňuje zpět do společnosti, což považuji za velmi aktuální potřebu, jež se nedaří realizovat především u seniorů žijících v pečovatelských zařízeních. Po stránce sociální navyšuje samostatnost, potřebu interakce i v mezilidských vztazích, čímž snižuje společenskou izolaci a lepším řešením v jejich konfliktech. (Číhal, 2013)

Hess a Fialová mimo jiné doplňují, že díky nezbytnosti péče o zvíře chovatel navyšuje péči o sebe sama, (Hess, Fialová, 1995) což dle mého názoru kladně ovlivňuje všechny aspekty člověka – rozvoj po stránce fyzické, psychické i sociální.

Za důležitý považují také fakt, že autoři veškeré literatury, ze které jsem čerpala a jež je uvedena v seznamu odborné literatury, se shodují, že je zooterapie účinná u všech věkových kategorií jak u zdravých, tak handicapovaných jedinců, díky čemuž obsáhne široké spektrum klientely.

Samozřejmě každý druh zvířete je unikátní, a má proto jiné možnosti pomoci. Blahodárné účinky na lidský organismus jsou však výzkumy potvrzené, a to jak u osob trpících určitou poruchou či postižením, tak u zdravých jedinců. Příkladem může být studie již z roku 1980, ve které Friedmannová prokázala, že zvíře je významnou proměnnou při přežití a následné rekonvalescenci pacientů po infarktu myokardu, když „*během prvního roku po srdeční příhodě zemřeli pouze 3 z 53 majitelů domácích zvířat, zatímco ve druhé skupině osob nechovajících zvířata zemřelo 22 osob z 39.*“ (Hess, Fialová, 1995, s. 636) Další ukázkou prokázaného pozitivního účinku a posunutí jedince vpřed je delfinoterapie, při níž v mozku klienta dochází prokazatelně ke změnám, vedoucím k mimořádnému neurologickému stavu, kdy se stupňuje vědomí klienta a roste jeho schopnost učit se. (Srbová, 2011) O skutečnosti pokroku ve vývoji dětí při setkání s delfíny hovoří také Dahlke. (2018)

Potvrzení těchto faktů mi přinesla vlastní zkušenost – můj děd choval slepice a jeho vztah k nim byl velmi vřelý. I ve stáří se o ně přes zdravotní obtíže staral - v pravidelných intervalech je krmil, pásal, dával jim novou podestýlku. Zachovával si tím jistý denní režim. Přestože tvrdil, že už na tuto práci nestačí a chov ukončí, nikdy se k tomu nedonutil - na to mu tato činnost přinášela příliš velké uspokojení. Často k nim promlouval, když ho někdo rozčilil, uchýlil se za nimi na pastvu a v době hospitalizace se ujišťoval, zda jsou zaopatřené a snažil se co nejdříve uzdravit, aby se mohl vrátit domů a pokračovat v péči o ně. Sama jsem se tedy přesvědčila, jak velkou motivací v mnoha směrech mohou zvířata pro člověka být.

Dalším velkým přínosem léčebného využití zvířat spatřuji v práci organizací poskytujících zooterapii, které pomáhají pořádáním různých jednodenních i několikadenních akcí integrovat jakkoli znevýhodněné klienty do společnosti a jejich prostřednictvím nejenom bourají zábrany svých chráněnců, ale také rozšiřují obzory zdravých lidí. (Uhrinová, 2011)

Kromě těchto společných kladů jsou některé více specifické, a proto jsem se rozhodla je dále rozvést v kapitolách věnujících se konkrétním druhům zvířat v zooterapii.

Bylo by kouzelné, kdyby zooterapie byla všelékem pro každého. Žijeme ovšem v reálném životě, tudíž si musíme uvědomit, že i zooterapie má své **limity a problematické aspekty**, kvůli kterým není vždy vhodné ji využívat. Pomineme-li nedokonalosti právních úprav, nedostatečně řešené vzdělání (které jsem popisovala v kapitole Zvíře a člověk – paragraf, vzdělávání a výcvik), nevstřícnost ústavů hájících se především hygienickými bariérami, jako že jsou zvířata nositeli infekcí, případně mohou být nebezpečná (Číhal, 2013) a mnohdy nevíru ze strany některých odborníků, mohou se objevit problémy ze strany klienta. Jako takové se nabízí například alergie, strach ze zvířat či antipatie k nim, možná je i nelibost spolubydlících či sousedů. Mezi další bychom mohli zařadit nevhodné manipulace se zvířetem, a tím nerespektování jeho nároků či rozepře mezi hygienickou stanicí a majitelem zvířete, a v neposlední řadě i finanční hledisko – náklady na stravu, zdravotní péči, poplatky a pomůcky k zajištění dostatečného komfortu pro zvíře jsou často finančně velmi nákladné. Všechny tyto faktory, které mohou mít negativní dopad na klienta, ovšem na straně druhé také na zvíře, popisuje Odendaal. (2007)

Ve veškerých čerpaných pramenech, které uvádím v soupisu odborné literatury, autoři všechny tyto předložené pozitivní dopady i limity nějakým způsobem komentují, například Velemínský udává, že „*vzájemný kontakt nesmí být potencionálním zdrojem zdravotních ani psychických obtíží žádné ze zúčastněných stran,*“ (Velemínský, 2007, s. 77) proto pokládám za důležité si uvědomit, že z těchto vyčíslených, případně i jiných důvodů je třeba se individuálně zamyslet nad správností a vhodností aplikace této metody v jednotlivých případech. Nicméně zooterapii po eliminaci překážek shledávám jako důležitou část léčebného procesu vedoucí ke zkvalitnění života lidí.

7. DRUHY ZOOTHERAPIE

Tato kapitola představuje a popisuje konkrétní druhy zooterapie – canisterapii, hipoterapii a felinoterapii.

Jsem přesvědčena, že lze provozovat zooterapii s kterýmkoli druhem zvířete na naší planetě. Souhlasím tedy s MacKinnon, která píše, že „*zvířata, která se k této léčbě používají, mohou být různá. Od psů, koček, koní, přes morčata a vlastně jakékoliv zvíře, ke kterému má daný člověk vztah.*“ (MacKinnon, 2018, s. 141)

Z kapacitních důvodů této práce jsem se rozhodla představit především ty druhy zooterapie, které se v České republice využívají nejčastěji, jsou nejvíce zmapovány a mají nejrozšířenější základnu.

7.1. Canisterapie – léčba psem

„Význam a postavení psa v lidské společnosti se měnil s jejím vývojem. Pes provázel člověka při všech jeho činnostech, které vykonával v historii vývoje lidské společnosti. Pes byl vším, čím byl jeho pán. Byl lovcem, bojovníkem, všestranným služebníkem a pomocníkem a vždy věrným společníkem. Žádné jiné zvíře se nedokázalo přizpůsobit člověku tak jako pes. Pes je dobrým zrcadlem člověka, zrcadlem jeho ctností i nectností.“ (Bakoš, 1998, s. 9)

Jak bylo popsáno výše, pes je jedním ze zvířat, které člověka provází po nejdélejší dobu a má k němu nejbližší. Je tudíž nasnadě, že toto zvíře je nejrozšířenějším pomocníkem této léčebné metody.

7.1.1. Léčení - v hlavní roli pes

„Autorem termínu canisterapie se v roce 1993 stala Jiřina Lacinová, která zároveň byla se sdružením Filia průkopníkem a osvětovým pracovníkem v tomto oboru. Termín canisterapie se skládá ze dvou slov: canis (latinsky pes) a terapie (léčba, řeckého původu). Termín, původně pro domácí použití se rozšířil nejen v ČR, ale ujal se i v zahraničí.“ (Velemínský, 2007, s. 60)

Dle odborné literatury jde o podpůrnou formu psychoterapie výhradně založenou na kontaktu člověka se psem a jejich vzájemné pozitivní interakci, kde pes je prostředníkem, tzv. koterapeutem, mezi pacientem a lidským terapeutem. Důraz je kladen zejména na řešení

problémů psychologických, citových a sociálně integračních. Tato metoda rehabilitace slouží k podpoře psychosociálního zdraví lidí všech věkových kategorií od dětí po seniory, jež jsou nejvyhledávanější cílové skupiny. Angažuje se u široké škály poruch, postižení a potíží, a je mnoho způsobů jejího provedení.

Dělí se na povzbuzující, výchovnou, léčebnou nebo výzkumnou a její využití má nepřeberné množství, ať ve fyzické či psychické rovině - napomáhá pohybovému aparátu, když rozcvičuje ztuhlé svalstvo, pomáhá od fyzických bolestí, motivuje k pohybu, zlepšuje koordinaci a hrubou i jemnou motoriku. Poskytuje psychickou podporu při odloučení od blízkých, navozuje pocity uvolnění, radosti, odvádí pozornost od problémů, pomáhá vyrovnat se se svým postižením. Přispívá k rozvoji myšlení, podněcuje jak verbální, tak i neverbální komunikaci. Zvyšuje rozvoj sociálního cítění, pomáhá klientovi lépe komunikovat s ostatními, navazovat vztahy, podporuje sebevědomí a snižuje agresivitu. (Velemínský, 2007) Shledávám, že po vyloučení negativních faktorů, jako jsou přítomnost alergie na psa, astma, nelibé pocity v přítomnosti zvířete, případně další individuální činitele, jež vyhodnotí personál mající klienta v péči, výčet pozitiv potvrzuje přínosy a význam canisterapie v interakci s potřebnými.

„ V canisterapii využíváme mnohých možností, které nabízí interakce mezi člověkem a psem. Pouhé odlišení metod AAA, AAT, AAE, AACR apod. nebo skupinové a individuální canisterapie udává velké rozdíly jak v provádění canisterapie, tak v přínosech pro klienta.“ (Velemínský a kol., 2007, s. 72) Jednotlivé metody canisterapie, které jsou platné i při využití jiných zvířat, jsem blíže popsala v předchozí kapitole Metody zooterapie, její formy a techniky.

7.1.2. Výběr vhodného psa pro canisterapii a jeho výcvik

K vykonávání canisterapie neexistuje nepříhodné plemeno, zároveň však není pravdou, že pro tuto činnost je vhodný kterýkoliv pes. Ten musí mít vhodné vrozené povahové vlastnosti, které se u jednotlivců, byť v jednom plemeni, liší. Stejně jako člověk i každý pes je originál. Samozřejmě také velmi záleží na prostředí, v němž žije, správné socializaci a následné výchově, kdy nevhodný přístup negativně ovlivní jak jeho vlastnosti, tak nadání. Vhodnost psa můžeme předpokládat prostudováním genetických predispozic daného plemene, ovšem záruky nemáme žádné. Je tudíž jedno, zda si k provozování canisterapie vybereme obrovského vlkodava, či droboučku čivavu. Vybírat bychom měli naopak podle toho, kde chceme následnou terapii provádět a s kým. I proto je rozmanitost terapeutických psů velkým přínosem.

Proces přípravy a výcviku popisuje Svobodová. Vybraní psi musí být spolehliví, mírní, snadno ovladatelní, vyrovnané neagresivní povahy, vyhledávající kontakt s člověkem a také

zdravotně způsobilí. Důležitým předpokladem úspěchu je potom brzká výchova štěněte, řádná, plná socializace a výcvik, kdy se naučí základní povely, chůzi na vodítku či neočekávaný hluk a pohyby. Pro navýšení pravděpodobnosti úspěchu lze štěňata testovat na jejich povahové vlohy, nicméně neznamená to, že úspěšní jedinci později neselžou v praxi. (Svobodová, 2011) Dále je žádoucí, aby se vodič se svým psem zúčastnil kurzu, který ho připraví na praktickou činnost. Jak jsem uvedla v předchozích kapitolách, legislativa je Achillovou patou zooterapie obecně a canisterapie není výjimkou, tudíž existuje značné množství přednášek a kurzů odlišujících se především kvalitou přípravy budoucího canisterapeutického týmu. Nicméně pro získání osvědčení je třeba úspěšně složit zkoušky. Následná práce v konkrétních institucích, které s vykonáváním canisterapie musí souhlasit, je ošetřena písemnou smlouvou, obsahující jednotlivé podmínky, podepsanou oběma stranami. (Velemínský, 2007)

7.1.3. Shrnutí canisterapie

Díky nadšencům, jejich studiím a následným výsledkům, které jsou více než uspokojivé, se daří canisterapii integrovat mezi klasické postupy k pomoci lidem, kteří ji potřebují.

„V současné canisterapeutické praxi je také díky vzniku nového Zákona č. 108/2006 Sb. O sociálních službách tendence k profesionalizaci canisterapie (především metoda AAT) a k začlenění canisterapie mezi sociální služby),“ (Velemínský, a kol., 2007, s. 71) což vnímám jako velmi zodpovědný krok, který podpoří rozvoj této disciplíny.

7.2. Hiporehabilitace – léčba koněm

V této kapitole se zaměřuji na hiporehabilitaci, protože mezi další nejvyužívanější zvířata pro pomoc člověku patří kůň. Uplatnění koní během historie lidstva bylo a stále je mnohostranné. Jeho role se v průběhu dějin přelévaly z jedné do druhé, avšak nikdy nebyl zapomenut a nevyužit.

Dahlke zmiňuje senzitivní schopnost koní naladit se na duševní rozpoložení člověka a jejich empatické a jemné projevy nejen vůči klientům zooterapie, ale i k lidem jako takovým. (Dahlke, 2018)

7.2.1. Léčení – v hlavní roli kůň

Dle oficiálního slovníku české hiporehabilitační společnosti je hiporehabilitace „*zastřešující a nadřazený název pro všechny aktivity a terapie v oblastech, kde se setkává kůň a člověk se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním nebo se specifickými potřebami.*“ (Oficiální slovník České hiporehabilitační společnosti, online)

Po ujasnění pojmů hiporehabilitace a hipoterapie, které popisují níže, budu ve své práci nadále užívat pojem hiporehabilitace, jelikož se snažím popsat tento druh zooterapie jako celek.

Hiporehabilitace je komplexní metodou a jako takovou ji dále rozdělujeme na hipoterapii, psychoterapii pomocí koně, aktivity s využitím koně a parajezdectví. Pro objasnění jednotlivých technik je níže popíši:

Hipoterapie

Nerandžič popisuje hipoterapii jako „*metodu užívající koňského hřbetu, kdy léčebným prostředkem je pohyb při rytmickém kroku. Jednoduše řečeno, kráčející kůň svým pohybem dráždí řídicí centra a nutí člověka k balancování. Tím dochází k aktivování svalů a kloubů a zlepšuje se volní motorika a držení těla.*“ (Nerandžič, 2006, s. 92, 93)

Psychoterapie pomocí koně

Je léčebná metoda využívající koně jako prostředníka mezi pacientem s psychickými obtížemi a jeho psychiatricky či psychologicky kvalifikovaným terapeutem, za účelem zlepšení pacientova psychického stavu.

Parajezdectví

Parasporty celkově jsou unikátní svým významem – prolínají cesty zdravých a handicapovaných jedinců ve sportovních disciplínách, kde mají zdraví lidé možnost podívat se a ocenit to, co handicapovaní jedinci díky své usilovné práci a tréninku dokáží, a ti zase nabývají na sebevědomí a vlastní důstojnosti. Parajezdectví se potom dále člení na paradrezuru, paraparkur, paravoltiž, paravozatajství a parawestern.

Aktivity s využitím koní

Slouží k výchově, vzdělávání a celkové aktivizaci především jedinců se specifickými potřebami, zdravotním či sociálním znevýhodněním, a to prostřednictvím kontaktu s koňmi, prací a péčí o ně v prostředí k tomu určeném, jako jsou ranče, stáje či jízdárny.

(Nerandžič, 2006, Velemínský, 2007, Hiporehabilitační kůň, online)

Pokládám za důležité zmínit, že hiporehabilitace má jistě svou nepopíratelnou a jedinečnou úlohu v systému ucelené rehabilitace, ovšem sama o sobě nemůže nahradit jiné, často stěžejní metody práce s klientem. Pro co nejdokonalejší efekt a posunutí klienta k nejvyšší hranici jeho možností dosažení ideálu jeho stavu, je tedy sloučit léčbu jednotlivými metodami jako celek.

„Vliv koně na člověka je mnohostranný a dotýká se ho jako celku. Nemůžeme jej rozdělit na působení v rovině tělesné, psychické nebo sociální. Vždy je jedná, ať již volíme různé postupy, o komplexní působení,“ (Velemínský, 2007, s. 224) a to o působení preventivní a fyzioterapeutické.

Preventivním působením rozumíme při vyjížděcí podněcování lokomoční soustavy a vnitřních orgánů, také navyšování fyzické zdatnosti a psychické kondice, což pomáhá předcházet civilizačním nemocem.

Fyzioterapeutickým působením chápeme kromě aktivního tělocviku a pasivního cvičení klienta také jeho zahřívání a masírování během jízdy díky přirozeně vyšší teplotě koňského těla a jeho srsti. (Nerandžič, 2006)

Účinků, které hiporehabilitace na člověka má, je mnoho: u dětí a mladistvých pozitivně ovlivňuje fyziologický a psychický vývoj, formuje osobnost, vede k odpovědnosti, prohlubuje kladné sociální chování, spolupráci s ostatními a naopak pomáhá naučit se pracovat s emocemi a odbourává agresivitu. Díky množství času, který je u koní potřeba strávit, ať v sedle nebo ve stáji s vidlemi v ruce, můžeme do pozitiv zahrnout také prevenci proti užívání návykových látek.

Pipeková a Vítková vyčíslují rozsah oblastí, v nichž klienti dosahují pokroků.

U handicapovaných, ať tělesně či mentálně, zlepšuje koordinaci a rozsahy pohybů, stabilitu, chůzi, zrychluje reflexní protipádové reflexy, a dokonce upravuje řeč a intelektové schopnosti. Všem klientům se pak snaží podpořit sebedůvěru, samostatnost i obratnost, zvyšovat fyzickou kondici, (Pipeková, Vítková, 2001) z čehož je nutno hiporehabilitaci přiznat obrovský rozsah a potenciál. Nutno dodat, že tak jako u mnohých léčebných metod, hiporehabilitace na každého jedince působí zcela individuálně v různé míře úspěšnosti a množství potřebného času, ovšem nezmenšuje to její význam coby léčebného působení.

7.2.2. Výběr vhodného koně pro hiporehabilitaci a jeho výcvik

Stejně jako je každý člověk jedinečný a neopakovatelný, i každý kůň má unikátní osobnost. S trochou nadsázky můžeme nasadit úsloví „co člověk, to originál“ i na koně.

Odborná literatura předkládá aspekty výběru koně a vhodné metody výcviku a zacházení. Základním požadavkem je bezvadná kondice koně. Samozřejmě praxe, prověřená léty zkušeností, nám může doporučit plemena více a méně vhodná. Protože je nezbytné přihlížet i k ekonomickému hledisku, v našich podmínkách jsou nejčastěji doporučováni snadno dostupní čeští teplokrevníci, chladnokrevná plemena, angličtí plnokrevníci, hucul a zcela jistě i jezdecký pony, jelikož musíme zohlednit také dětskou klientelu. Nicméně vždy budeme hledat konkrétního jedince podle typu temperamentu, který potřebujeme, a vždy se musí bezpodmínečně jednat o zvíře zdravé nejen po fyzické, ale také po psychické stránce.

Jak bylo vysvětleno výše, hiporehabilitace má několik metod vzájemně se odlišujících jak stylem práce, tak cílovou skupinou klientů. Na hipoterapii tedy budeme klást důraz na jiné náležitosti koně, než potřebujeme u parajezdeckví či psychoterapie.

K úspěšné hipoterapii je nejdůležitější stavba těla koně a mechanika jeho pohybu pro správné působení koňského hřbetu. Pravidelné a klidné chody, dobrý charakter, poslušnost, samostatnost a dobrá adaptace na rušivé podněty z okolí musí být samozřejmostí.

Aktivita s koňmi a terapie s využitím koní spíše potřebují zvířata snášející dotyky lidí, klidnější, vyrovnané, lehce ovladatelné ze země a schopné akceptovat na hřbetě začátečníka. Výhodou je mít po ruce koně různých temperamentů, protože i docházející klienti disponují různou povahou. Temperamentní kůň svými reakcemi usměrní příliš sebevědomého klienta s agresivními sklony, zatímco mírný kůň svou poslušností u úzkostného klienta s nízkým sebevědomím navýší pocit kompetentnosti. Na tělesný aparát těchto koní nejsou stanoveny takové nároky jako u hipoterapie a tak tuto práci mohou vykonávat i koně vyřazení z programu hipoterapie. (Müller, 2014, Pipeková, Vítková, 2001)

Mezi další všeobecná doporučení patří věk a pohlaví zvířete – *„dle Řádu na ochranu zvířat při veřejném vystoupení koní – při hiporehabilitačních činnostech organizovaných Českou hiporehabilitační společností, smí v hiporehabilitaci pracovat pouze kůň starší 5 let. Tento požadavek souvisí s psychickou vyzrálostí koně. Mladší kůň se může na práci v hiporehabilitaci připravovat se zkušenějším starším koněm. Vždy je třeba mít na paměti, že potřebuje více času na odpočinek a nemůže pracovat na plný úvazek jako jeho zkušenější kolega.*

V hiporehabilitaci také smí pracovat pouze klisny a valaši, hřebci se používat nesmí.“

(Hiporehabilitační kůň, online)

Po zdárném výběru jedince následuje etapa výcviku, která je velmi náročná a rozkládá se do několika částí. Velmi přehledně jsou informace utříděny na oficiálních internetových stránkách České hiporehabilitační společnosti:

Měli bychom začít prací ze země. Dochází při ní k navázání a zdokonalování vzájemného kontaktu, důvěry a respektu. Pokud toto všechno mezi sebou nemají člověk a kůň jasně vymezeno, není rozumné na koně vůbec nasedat. Pro udržení dobré kondice koně, správného posilování hřbetu, a zdokonalení chodů, je významná **práce v sedle, lonžování** (pohyb koně v kruhu za pomoci dlouhé opratě) a následně **práce na dvou lonžích**. Pro zpestření výcviku můžeme zařadit také **zápřah a těžký tah**. Pro koně představuje možnost “vybití své síly“ a zapojení jiných svalů, než při jiných aktivitách. **Práce potřebná pro vykonávání hiporehabilitace** obsahuje činnosti potřebné pro vykonávání rehabilitace samotné - kůň se musí naučit klidně přistupovat k nástupní rampě, a to zprava i zleva, setrvat v nehybnosti během polohování klienta, sedlání, uvazování a čištění. Musí zvládat vodění jak u hlavy, tak ze zadu na dvou lonžích a klidně reagovat na případné pomůcky, které se mohou používat (míčky, zvukové pomůcky,...). Důležitá je i průprava k různým, pro koně stresujícím situacím, které mohou nastat (např. přiběhnutí psa a jeho štěkot, nečekané hlasité projevy klienta, pády pomůcek,...) a při případném nastání těchto situací eliminace lekání a následné přirozené reakce koně (jako, vzepnutí se, kopnutí, kousnutí).

Výcvik jako takový a doba, jakou trvá, bývá velmi individuální a závisí na schopnostech a povaze jak cvičitele, tak koně, u kterého ještě hraje důležitou roli jeho věk a podmínky, odkud přišel. Každopádně by měl probíhat nenásilně tak, aby kůň chtěl povely plnit a z práce měl radost.

Po ukončení řádného výcviku cvičitel koně přihlásí ke speciální zkoušce, která se skládá ze dvou částí: v první části se hodnotí exteriér koně a mechanika pohybu, ve druhé pak povahové vlastnosti a zvláštní schopnosti.

Po úspěšném absolvování zkoušky je koni udělena licence s pětiletou platností v dané metodě hiporehabilitace, ke které byl vycvičen. Po uplynutí doby licence musí cvičitel požádat o její prodloužení a kůň musí projít přezkoušením. V opačném případě licence zaniká. Díky těmto opatřením je zaručena kompetentnost zvířete činnost vykonávat. (hiporehabilitační kůň, online)

Jsem přesvědčena, že za žádných okolností nesmí ani ve výcviku, ani v následné praxi docházet k přetěžování zvířete. Je třeba si uvědomit, že terapie je jako mnohé další pomocné profese velmi náročná jak fyzicky tak psychicky nejen pro člověka, který se zvířetem pracuje, ale také pro samotné zvíře a ať je využíváno pro jakoukoli formu terapie, vždy má nárok

na řádný odpočinek. V opačném případě by docházelo k jeho týrání.

Najít vhodného koně a následně jej naučit jak být užitečný člověku shledávám jako náročnou a dlouhotrvající práci, ve které je mnoho proměnných, které mohou znemožnit terapii či dokonce ohrozit zúčastněné.

7.2.3. Účastníci hiporehabilitace

Hiporehabilitace je komplexní ucelená metoda léčebné rehabilitace. Je tedy nezbytně nutné dodržení technik, postupů a náročností (nejen fyzické, psychické, ale i časové), ze kterých tým kvalifikovaných spolupracujících odborníků, kteří se podílejí na zlepšení fyzické i psychické kondice klienta, sestaví jasně vymezený terapeutický plán. Tito kolegové spoluzodpovídají za správnou a kvalitně provedenou terapii.

Tento tým se skládá kromě koně také ze specialistů odlišných domén. Těmito oblastmi jsou lékařství, sociologie, pedagogika a neodmyslitelná hipologie.

Proces terapie začíná u lékaře (nejčastěji ortopeda, neurologa, rehabilitačního lékaře), který klientovi/pacientovi předepíše doporučení dle jeho potřeb. Před tím však musí vyloučit možné okolnosti znemožňující hipoterapii.

Dalším účastníkem je terapeut. Tím je člověk – fyzioterapeut, případně ergoterapeut a samozřejmě kůň. Lidský terapeut ručí za to, že bude klientovi terapie co nejvíce prospěšná a neuškodí mu. Stanovuje průběh terapie, zakládá a vede dokumentaci klienta. Je to velmi zodpovědná role. O kompetentnosti koňského terapeuta jsem psala v předchozí kapitole.

Neodmyslitelnými a nepostradatelnými členy jsou také cvičitel a vodič koně. V nejlepším případě bude obě tyto úlohy provádět jeden člověk. Pečuje o koně, chystá ho k terapii a zaručuje jeho vhodné chování. Při samotné terapii řídí koně podle pokynů terapeuta.

Posledním členem týmu je asistent. Jeho úkolem je pomoci terapeutovi v průběhu terapie, dohlížet na klienta, případně usnadňovat práci cvičiteli při přípravě koně a usnadnit tak naplnění terapie. (Müller, 2014, Velemínský, 2007)

Pokládám za důležité zdůraznit, že hiporehabilitace má na klienta blahodárný účinek jen v případě, že je v péči vzdělaného, kompetentního, úplného a navzájem sehraného týmu spolupracovníků.

7.2.4. Shrnutí hiporehabilitace

Shrnu-li získané poznatky této obsáhlé a náročné techniky, tak hiporehabilitace prováděná týmem skutečných odborníků je ve všech směrech vysoce efektivní, velmi komplexní a významná při široké škále obtíží. Za pozitivní shledávám čím dál lepší dostupnost pro zájemce. Za největší úskalí této disciplíny považuji to, že se stala módní záležitostí, a tím láká neoborníky nabízet své služby. Ti mohou nevhodným vykonáváním činnosti klientovi silně a trvale uškodit, což se promítne v jeho tělesné a následně i duševní kondici. Pro co nejširší využití potenciálu hiporehabilitace je proto třeba zabezpečit, aby tuto obtížnou a dlouhodobou léčbu vedl skutečně vzdělaný a připravený personál.

7.3. Felinoterapie – léčba kočkou

I kočka je po boku lidí již dlouhý čas. V historii byl vztah kočky a lidí mnohem komplikovanější, než tomu bylo u psa či koně. Nejspíše pro jejich svobodomyslnou povahu a nemožnost absolutní oddanosti její oblíbenost u lidí ve vlnách stoupala a zase klesala. V současné době je na přední příčce v oblíbenosti lidských domácností.

Oproti psům a koním je více svéhlavá, přesto ji řadíme mezi časté a velmi schopné asistentky při odstraňování obtíží klientů, a byť patří felinoterapie mezi méně popsané druhy zooterapie, dle dostupných potvrzených poznatků a především pak zkušeností z praxe, je třeba i této podpůrné léčbě připsat výsledky a zásluhy při zlepšení zdravotního stavu klientů.

7.3.1. Léčení – v hlavní roli kočka

Škála klientely felinoterapie je velmi široká – neomezuje ji věk klientů, ani rozmanitost jejich onemocnění nebo postižení. Kontraindikací jsou přítomnost alergie na kočky či antipatie a fobie klienta. O její vhodnosti rozhoduje individuálně personál, který má daného klienta na starosti.

Felinoterapie probíhá formou návštěvní služby, kdy si klienti povídají s chovatelem, či zvířetem samotným, hladí ho a starají se o něj (pročesávají srst, krmí, chodí na procházku)

a nejčastější aktivitou je hraní loutkových představení, kterých se účastní i sami klienti. (Velemínský, 2007) Garnier též zmiňuje terapii předením: „*četné studie opravdu dokázaly, že vibrace na nízké frekvenci, jako je předení, by mohly představovat uklidňující účinky a snížily by stres a nespavost. Toto předení by také mělo za následek zvýšení hormonu serotoninu, hormonu štěstí.*“ (Garnier, 2019, s. 152) Stěžejním cílem je tedy aktivizace klientů a zlepšení jejich zdravotního stavu – tělesného, ale především psychického.

Nerandžič a Velemínský popisují účinky felinoterapie na jednotlivé skupiny klientů. **Dětem**, které kočky snadno propadnou, napomáhá spolupráce se zvířetem k rozvoji sociálního citění, estetického a hudebního vnímání, ke koncentraci a v neposlední řadě je zbaví strachu z kolektivní spolupráce a pobaví je. Velké úspěchy zaznamenává u **mentálně retardovaných** dětí, které v přítomnosti kočky vyvíjejí vyšší úsilí spolupracovat a komunikovat, čímž se jim rozšiřuje slovní zásoba. U **tělesně postižených** dětí tělesné teplo kočky a její na omak příjemný hebký kožich vyvolá uvolnění křečí a hlazením a manipulací se zvířetem si klienti také procvičují jemnou a hrubou motoriku. Velkým přínosem je kočka i pro **seniory**, kteří se cítí být osamělí a izolovaní od okolního světa a rodiny, která na ně mnohdy nemá čas. Pravidelné návštěvy zooterapeuta jsou tedy příjemným zpestřením a důvodem k těšení se. Kočka často evokuje v klientovi vzpomínky na dřívější život a vlastní mazlíčky, čímž si procvičuje paměť, spouští příjemné pocity klidu a uvolnění. Hlazením a manipulací s kočkou zase procvičuje hrubou i jemnou motoriku, prohřívají se mu klouby. (Nerandžič, 2006, Velemínský, 2007)

Protože je zoterapie interakcí mezi terapeutem, zvířecím asistentem a klientem, nesmíme zapomínat na psychickou pohodu a uspokojení všech zúčastněných, včetně zvířete. Je nepřijatelné ho přetěžovat a nutit k činnostem, jež nechce vykonat, v opačném případě může reagovat agresivně. Při přiměřeném zaměstnání však pocítuje uspokojení – je středem pozornosti a nenudí se. Tuto metodu tudíž shledávám jako přínosnou pro všechny zúčastněné.

7.3.2. Výběr vhodné kočky pro felinoterapii a její výcvik

Plemeno kočky, kterých je nepřeberné množství, nehraje při felinoterapii roli. Podobně jako u canisterapie záleží především na povaze zvířete, jeho výchově a zdravotním stavu. Rovněž cílová skupina, k níž bude zvíře docházet, je významnou proměnnou. K živějším dětem se hodí spíše temperamentnější orientální kočky, k lidem starším zase klidné kočky perské. Hlavním

předpokladem k úspěšné spolupráci je potom povahová sounáležitost a citová vazba mezi zvířetem a jeho majitelem, který ho v průběhu interakce s klientem koriguje.

Přestože zákon vymezující činnosti v zooterapii je zatím v nedohlednu, roku 1995 byl založen Nezávislý chovatelský klub, který od roku 2003 v rámci Odboru zooterapie zastřešuje chovatele – dobrovolníky, vykonávající návštěvní služby, pořádá semináře a školení (Velemínský, 2007) a „*kočky jsou pro felinoterapii vybírány na podkladě testování podle Zkušebního řádu pro návštěvní (terapeutickou) službu.*“ (Nerandžič, 2006, s. 68) Jistá pravidla tedy stanovená jsou. V první řadě testované zvíře nesmí být mladší jednoho roku. Výcvik u koťat je také snazší (protože sociální vazby si kočky vytváří v prvních deseti dnech svého života) než u zvířat z útulku, kdy neznáme jeho dosavadní zkušenosti, výchovu a především prodělaná onemocnění, která by mohla mít v budoucnosti vliv na zvíře či budoucí klienty. Pro začlenění je u těchto zvířat nutné doložit negativní výsledky testů na onemocnění, jako jsou toxoplazmóza, kočičí leukémie FeLV, syndrom selhání imunity FIV, salmonelóza, chlamydiové infekce a jiné. Dále jsou upřednostněna vyrovnaná, mírná zvířata, která lidskou společnost sami vyhledávají a jsou kamarádká. Nutná je plná socializace zvířete a součástí testu je také kvalita spolupráce mezi chovatelem a zvířetem a schopnost zvířete vyrovnat se se zátěžovými situacemi. (Nerandžič, 2006, Velemínský, 2007) Shledávám, že množství podmínek pro vykonávání činnosti je mnoho, přirovnala bych je však k nezbytným pojistkám, snažícím se zaručit bezpečí všech zúčastněných a co nejvyšší úspěšnost terapie.

7.3.3. Shrnutí felinoterapie

Ze zooterapií uvedených v této práci vnímám felinoterapii jako druh, který je v praxi nejvíce znevýhodněný. Terapeuti jsou dobrovolníci vykonávající činnost sice s co nejlepšími úmysly, avšak kromě kurzů a školení nemají žádnou odbornou přípravu. Často tedy nemusí být způsobilí a kompetentní pracovat především se seniory a duševně a tělesně handicapovanými pacienty. Zvířata jsou sice zkraje své kariéry testovaná a zkoušená, ale jsem přesvědčena, že by, podobně jako u hiporehabilitace, měla být jejich schopnost a dovednost účastnit se po čase zkontrolována. Toto vše vnímám jako zpomalující faktory rozvoje tohoto odvětví.

8. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Autoři odborné literatury definují výzkum následovně: „*Výzkum je systematický způsob řešení problémů, kterým se rozšiřují hranice vědomostí lidstva. Výzkumem se potvrzují či vyvracejí dosavadní poznatky, anebo se získávají nové poznatky.*“ (Gavora, 2000, s. 11) Hendl, uvádí, že „*se výzkum provádí s cílem zodpovídat otázky vznikající v nejrůznějších oblastech. Neplatí to jenom o technických a přírodních vědách, také sociálněvědní obory se zabývají zajímavými a důležitými otázkami. Má vést k poznání, které přispěje k lepšímu porozumění sociálnímu světu.*“ (Hendl, 2005 s. 27, 38) Z toho vyplývá, že výzkum je nedílnou a významnou součástí jakéhokoli teoretického problému.

Můžeme říci, že výzkum je proces, během něhož si všímáme skutečností nebo objevujeme nové, hodnotíme je a předložíme společnosti. Svými výsledky posouvá lidský rod vpřed, protože díky němu vyvracíme mylné, nepřesné či přímo lživé fenomény. (Gavora, 2000) Výzkum tedy posouvá lidstvo dalšími směry.

Jakožto kterýkoli jiný proces má výzkum určité fáze, a aby nebyl znehodnocen, je třeba zachovat správný průběh. Jsou jimi „*určení oblasti výzkumu a výzkumné otázky, návrh plánu výzkumu, provedení sběru dat a jejich analýza. Závěrečným krokem je sestavení zprávy o procesu výzkumu a získaných výsledcích.*“ (Hendl, 2005, s. 43)

Existují dvě primární zaměření výzkumu – kvantitativní a kvalitativní. Kvantitativní výzkum „*pracuje s číselnými údaji. Zjišťuje množství, rozsah, nebo frekvenci výskytu jevů, resp. jejich míru. Naopak kvalitativní výzkum uvádí zjištění ve slovní podobě. Jde o popis, který je výstižný, plastický a podrobný. Více než čísla si cení významu, který komunikuje osoba.*“ (Gavora, 2000, s. 31)

Pro potřeby této práce a s ohledem na cíl studie jsem se rozhodla využít výzkumu kvalitativního, s tím, že cílem praktické části práce je zjistit, jaké podmínky jsou důležité pro zajištění úspěšného vykonávání zooterapie.

8.1. Výzkumné otázky a výzkumný vzorek

Ve výzkumném šetření jsem se zaměřila na poskytovatele služby zooterapie. Co je motivuje a pohání setrvat v činnosti, která je leckdy nedocenená a nedostatečně podporovaná jak ze strany úředníků, tak zdravotníků.

Ústřední otázka výzkumu proto zní:

“Jaké jsou důležité aspekty pro úspěšné vykonávání zooterapie?”

Ústřední výzkumná otázka je rozpracovaná do tří dílčích výzkumných otázek. Každá výzkumná otázka je sycena 6 – 7 tazatelskými otázkami polostrukturovaného rozhovoru.

VÝZKUMNÉ OTÁZKY

1) Co vede člověka k tomu vykonávat zooterapii?

- a) Co pro Vás zooterapie znamená?
- b) Funguje zooterapie? A jak moc?
- c) Jaké změny vidíte na klientovi?
- d) Jak jste se k této činnosti dostal/a?
- e) Na jaké klienty se zaměřujete? Do jakých zařízení docházíte?
- f) Pod patronací jaké organizace pracujete?
- g) Jaké jsou Vaše důvody výhledově v zooterapii pokračovat?

2) Co proces zooterapie poskytovateli přináší?

- a) Jak vnímáte zvířata?
- b) Co se Vám vybaví, když řeknu zooterapie?
- c) Proč to děláte? Co Vám to dává?
- d) Jaké máte vytyčené osobní cíle v práci s klienty?
- e) Jaký druh a formu zooterapie provozujete? Proč zrovna toto?
- f) Je zooterapie Vaším zaměstnáním, nebo je to Váš koníček? Co na to říká Vaše rodina?

3) Co zooterapeut podstupuje a musí znát pro to, aby mohl vykonávat činnost?

- a) Co je zooterapie?
- b) Jak dlouho tuto činnost vykonáváte?
- c) Jak vypadá průběh terapie?
- d) Musel jste projít nějakými kurzy? Jakými?
- e) Jaké bariéry musíte překonávat?
- f) Co všechno jste musel/a podstoupit, abyste mohl/a činnost provozovat? A Vaše zvíře?
- g) Co byste změnila na legislativní úpravě zooterapie? Jaké změny by Vám Vaši práci zjednodušily?

Protože jsem se ve výzkumném šetření zaměřila na poskytovatele zooterapie a mou snahou bylo zjistit jejich pohled na věc (co je motivuje a pohání setrvávat v činnosti, která je leckdy nedoceněná a nedostatečně podporovaná jak ze strany úředníků, tak zdravotníků), oslovila jsem pět zoterapeutek působících na různých pracovištích, abych obsáhla co nejširšího okruhu klientely a pestrosti oboru. Abych zajistila dostatečný vzhled do problematiky, hleděla jsem při výběru respondentů především na dostatečnou praxi zúčastněných. Z důvodu zachování anonymity nejsou v práci uvedena jejich jména, rozlišeny jsou jako R1, R2, R3, R4 a R5.

8.2. Metoda sběru dat a jejich zpracování

Pro dosažení cíle výzkumného šetření této práce jsem se rozhodla jít cestou kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaného rozhovoru, kdy *„výzkumník se snaží vstoupit do vnitřního světa jedince, aby porozuměl významům, jež fenoménu přikládá.“* (Hendl, 2005, s. 128) Dle Miovského je nutností připravit si *„určité schéma, které je pro tazatele závazné. Toto schéma obvykle specifikuje okruhy otázek, na které se budeme účastníků ptát. Obvykle je možné zaměňovat pořadí, v jakém se okruhům věnujeme, a dle potřeby a možností tedy toto pořadí upravujeme, abychom tím maximalizovali výtěžnost interview.“* (Miovský, 2006, s. 159)

Přes webové stránky jsem vyhledala, kontaktovala a spolu s vysvětlením účelu práce vyjádřila prosbu o spolupráci aktivní poskytovatele zooterapie, považuji tudíž tento způsob sběru dat za vhodný a přínosný.

Přes svou vytíženost byly všechny oslovené respondentky ochotné rozhovor poskytnout a zároveň byly potěšené mým zájmem.

Po sestavení ústřední a dílčích výzkumných otázek jsem uskutečnila rozhovory. Podle Miovského je *„důležitým faktorem ovlivňujícím průběh interview denní doba. Ta úzce souvisí s prostředím pro interview. Je důležité, aby denní doba, ve které interview provádíme, byla co nejvíce časově neutrální a respektovala zvyklosti cílových skupin.“* (Miovský, s. 157) Proto jsem se v termínu i čase rozhovoru vždy vyšla vstříc výběru oslovených respondentek a jako místo konání jsem zvolila kancelář ve svém pracovišti, kde jsem byla schopná poskytnout jim klidné, přátelské a pohostinné zázemí. Před samotným vyptáváním jsem se vždy respondentek dotázala, zda smím pořídit audio nahrávku. Po získání souhlasu jsem nezapomněla dotazované ubezpečit o anonymitě a dala jim možnost získat informace k mé práci.

Během rozhovorů, které trvaly každý v průměru zhruba 45 minut, vládla příjemná atmosféra, při které respondentky zaniceně odpovídaly na mé dotazy. Na konci rozhovoru jsem nezapomněla popřát mnoho úspěchů při plnění jejich cílů a poděkovat za poskytnutí rozhovoru.

Takto jsem shromáždila pět diskuzí, které jsem následně začala **zpracovávat**. Rozhovory, které jsou v plné šíři k dispozici u autorky práce v podobě nahrávky na mobilní telefon a jejichž ukázka je přiložena v příloze, jsem dle přesného znění převedla do psané formy, vytiskla a opakovaně pročítala, přičemž jsem vyhledávala jednotlivá tvrzení s obdobným obsahem znění, která jsem považovala za významná, jež sytila postupně vznikající výše postavená témata - kategorie. Pro lepší přehlednost jsem tato tvrzení – kódy barevně rozlišovala a následně je přiřazovala k jednotlivým kategoriím, ve kterých jsem posléze hledala vztahy a souvislosti, jež jsem nakonec vyhodnotila.

8.3. Výsledky výzkumu

Na základě analýzy rozhovorů bylo vytvořeno jedenáct kategorií:

KATEGORIE I. *Zvíře jako součást života zooterapeuta*

Jak jsem uvedla v předešlých kapitolách opřených o odbornou literaturu, lidé se zvířaty odnepaměti koexistují a jejich pouhá přítomnost vyvolává v lidech pocit zklidnění a relaxace.

Sami zooterapeuté se mezi zvířaty zpravidla pohybují již od dětství, tedy většinu svého života. Nejen že se zvířaty pracují, ale také s nimi společně tráví čas a navzájem se ovlivňují. Zde bych ráda vyzdvihla R5, která tvrdí, že „*zvířata jsou pro člověka opravdu velice důležitá, mnohdy jsou pro něj záchytným bodem, když má nějaké problémy.*“ Popisuje studii od nejmenované americké autorky tvrdící, že nejen, že jsou zvířata důležitá pro lidi, ale i lidé jsou důležití pro zvířata a týraná zvířata se cíleně zaměřují na lidi, kteří byli týraní, či prochází složitou situací. Dokládá to vlastní zkušeností, ve „*kteřé jejich klisna týraná v mladém věku si hodně osvojila holčičku, která teď přišla o rodiče.*“ Pokládám to za důkaz o vzájemné propojenosti lidí a zvířat, jež jsou vůči prožitkům lidí velmi vnímavá.

Během vlastního vyrůstání si zooterapeuté pečtili ke zvířatům svůj vztah, který dokáží využít k tomu, aby pomohli potřebným, a to zoterapií, kterou vnímají následovně: R1 jako „*kontakt zvířete s lidmi, kteří se necítí úplně komfortně*“, R2 jako „*terapeutickou práci*

se zvířaty“, či R5 jako „*propojení člověka a zvířete, využití zvířete v komplexní, ucelené rehabilitaci, edukaci a podobně.*“ R4 si oproti tomu *představí všechny typy zvířat, se kterými lze terapie dělat, od koz, přes osly*“ a pro R3 je zooterapií „*jenom canisterapie.*“ Samozřejmě každý člověk má jiné preference a inklinuje k jinému druhu zvířete, které vyzdvihuje – někdo má nejraději psy, jiný kočky, další dává přednost koni. Takto bychom mohli pokračovat dále a dále. Jak sama R3 dodává, „*nechce shazovat ten zbytek, nezpochybňuje lamaterapii, nicméně neví, jestli by lama lidem rozuměla. Má dojem, že díky mimice psů, postavení a vlastnostem jim nejvíce rozumí a je přesvědčena, že pes umí číst lidské emoce.*“ Podstatné však je, že všechny respondentky se shodly na tom, že zvířata „*vnímají jako nedílnou součást svého života.*“ R2 a R3 doplňují, že „*psy vnímají jako parťáky a život bez nich si vůbec nedovedou představit.*“ Proto se jimi obklopují.

Během všech rozhovorů respondentky dávaly slovně i gesty najevo, jak je pro ně naprosto běžné a normální být neustále v přítomnosti zvířete, které k nim neodmyslitelně patří.

KATEGORIE II. Zooterapie z pohledu provozovatelů – práce nebo koníček?

Koníčky jsou aktivity, které lidé provozují, aby uspokojili nějaké své potřeby, které souvisí s hodnotami člověka. (Kohoutek, 2018) Mám za to, že k tomu, aby měl člověk vůbec potřebu pomáhat druhým, musí mít sociální citění, a protože podstatou zooterapie je pomáhat prostřednictvím zvířete jinému člověku, je nasnadě, že zaměstnání lidí, kteří zooterapii poskytují, nebo jejich blízkých, bude většinou spadat do některých z pomáhajících profesí, což výzkumné šetření potvrdilo. R5, pro niž je „*zooterapie spojením práce a koníčku a to, jakým způsobem může propojit to, to chce dělat a přes zvíře ovlivnit druhého člověka,*“ je speciální pedagožkou, její sestra je rovněž speciální pedagožka a jejich matka je pediatričkou. Nicméně R4 doplňuje, že „*je mnoho lidí, kteří to dělají ke své práci, mohou to být kancelářští pracovníci a tady to dělají jako koníček.*“ Z respondentek tohoto výzkumu je pouze R2 starostkou jedné menší obce, svou práci vnímá jako velice psychicky náročnou a provozování zooterapie je jejím koníčkem, „*který je sice náročný, ale ne složitý a odpočine si u něj.*“ R1 je pečovatelkou v oblastní charitní službě, dochází do domova důchodců se zvláštním režimem, vede kynologický kroužek pod hlavičkou domu dětí a mládeže a vede psí útulek. Jak sama říká, „*propojuje svoji práci se svým koníčkem.*“ V případě R3 a R4 pak jsou tyto respondentky speciálními pedagožkami, které taktéž zooterapii provozují ve svém zaměstnání. R4 uvádí,

že „jejím motivem k provozování canisterapie bylo to, že to nikdo ve škole nedělal a bylo těžké někoho sehnat.“ R3 dodává, že se „ke canisterapii dostala oklikou, přes těžce onkologicky nemocné pacienty, kdy pochopila, že jim zvíře jako takové může pomoci.“ Můžeme tedy říci, že lidé provozující zooterapii jsou lidé s vysokým sociálním cítěním, hlubokou potřebou být nápomocni druhým, kteří tyto své potřeby naplňují skloubením své profese a svého koníčku. Potvrzuje to prohlášením R3: „*přináší mi to daleko víc, než jsem vůbec myslela, teď nehovořím o těch ostatních, ale sama o sobě.*“

Zooterapie však není záležitostí individuality, nýbrž týmu, tvořeného z člověka a zvířete, pokládám proto za nezbytné zamyslet se nad tím, co je zooterapie pro zvíře. Skutečnosti jsem zjišťovala skrze jejich majitele, kteří s nimi zooterapii provozují, znají je a jsou schopni interpretovat jejich postoj. R1 líčí, že „*pejsek po canisterapii bývá hodně unavený a vyčerpaný,*“ R2 udává, že ke konci canisterapie „*už toho mají dost, je to pro ně náročné a usínají.*“ Podle R3 je „*pro psa canisterapie skutečně práce, kterou si uvědomuje, po které je nesmírně unavený a odchází z lidské společnosti spát.*“ Svůj názor, že si zvíře uvědomuje svou práci, dokazuje prohlášením, že „*nesměla doma říkat, „jdu do práce“, protože pes neanalyzoval, jestli jde do své práce a začal blokovat dveře v očekávání, že jde do práce.*“

To, jak je pro zvíře práce intenzivní zase dokazuje zkušeností znechutit vlastní psy. „*Podařilo se mi otrávit dva psy. Nemyslím tím nějakým jedem, ale tak, že přestali pracovat, tak unavení z toho byli.*“ R4 doplňuje, že „*vlastní velmi hyperaktivního psa, u kterého vidí, jak i pro něj, jenž je velmi aktivní, je terapie náročná, je po ní vyčerpaný a může se rychle přetížít.*“

Na druhou stranu všechny terapeutky popisují, že zvíře se na svou práci těší. Milují kontakt s klienty – mazlení, drbání a dávání pamlsků. Například R2 má psa, kterého to baví tak, že „*jde s nadšením, táhne, až chrčí, protože už ví, že tam budou ty děti.*“

Díky všem těmto doloženým informacím jsem dospěla k přesvědčení, jež svým prohlášením potvrzuje i R1, když „*cítí, že její pes má vztah k lidem, velkou míru empatie a rozumí jim,*“ že zooterapie je skloubení práce a koníčka nejen pro lidské terapeutky, nýbrž i pro jejich zvířecí partnery, kteří mají svým způsobem také potřebu pomáhat a být užitečnými a práce je, i přes náročnost na výkon, těší.

KATEGORIE III. Zooterapie a její blízkost pomáhajícím profesím

„Termín pomáhající profese definuje skupinu povolání, která jsou založená na profesní pomoci druhým lidem. Patří mezi ně například zdravotnické profese, pedagogické profese, profese zaměřené na sociální pomoc a dále také duchovní, psychologové, terapeuti. Tyto profese mají některé společné rysy, které je odlišují od ostatních povolání. Například je k jejich vykonávání vždy nutný vztah s klientem a zapojení vlastní osobnosti pomáhajícího do pracovního procesu.“
(Géringová, 2011, s. 21)

Jak jsem uvedla výše, zooterapie poskytuje pomoc lidem, kteří se nacházejí v nekomfortní situaci či stavu. Při vykonávání zooterapie se tudíž zooterapeuté setkávají s klienty trpícími širokou škálou a různou mírou postižení – pracují s klienty různého věku se speciálními vzdělávacími potřebami, fyzickým či mentálním handicapem – například zrakovým či sluchovým postižením, dětskou mozkovou obrnou, poruchami chování, s poruchou autistického spektra, R2 pak ještě výčet doplňuje o „*práci se sociálně slabými rodinami, které jsou často lhostejné k tomu, že jejich děti třeba neslyší, nedokáží dojít k lékaři, který by dítě vyšetřil a dal mu naslouchátko, protože řeknou, že je to zbytečné,*“ proto není překvapením, že krom toho „*že to dělá spousta pedagogů, dělá to spousta fyzioterapeutů,*“ jak předkládá R5, vykonávají ji i lidé z dalších pomáhajících profesí.

Zooterapeuti dochází do nemocnice, psychiatrických léčebe, na LDN, speciálních škol, tyfloservisů a kamkoli, kde je jejich služeb potřeba. Po předložení výčtu těchto skutečností pokládám zooterapii ne za blízkou pomáhajícím profesím, nýbrž za jejich součástí.

KATEGORIE IV. Podmínkou zooterapie je kvalitní příprava terapeuta i zvířete

Člověk se učí celý život. To mu dává jistý balíček zkušeností, který mu umožňuje dobře vykonávat činnost, na kterou se zaměří a čím větší zkušenosti jsou, tím větší je pravděpodobnost úspěchu. Při zooterapii to platí dvojnásob, protože člověk spolupracuje s partnerem, který ve své přirozenosti jedná pudově, tudíž neumí předvídat a jedná instinktivně. Pro splnění zodpovědnosti vůči aktérům zooterapie je tedy nezbytné mít určitou míru zkušeností, a pokud tomu tak není, je třeba je získat pod vedením zkušenějších kolegů.

Co se týče pravidel vykonávání zoorehabilitace a vzdělávání v tomto oboru, jediná hipoterapie je sjednocená – R5 udává, že „*musíte projít certifikovaným kurzem, následně splnit praxe, zkouška platí pouze ve středisku konání zkoušek a ty se po určitém období opakují,*“

u jiných zooterapií sice existují vzdělávací kurzy a semináře pod záštitou různých organizací či ministerstev, ale jsou však roztržštěné, dle R5 pak „zkoušky různé a kritérium hodnocení není přesně dané.“ Také R2 popisuje, že „jednotná metodika neexistuje a člověk si to musí vytříbit sám.“ Co by měla obsahovat, jsou dle respondentek zkouška povahy psa, jeho vhodnost pro činnost i poslušnost. Na to ho připravuje jeho psovod – R4 popisuje, jak příprava probíhá – „zvíře je vystavováno situacím, u kterých psovod předpokládá, že v rámci zooterapie mohou nastat. Postupně ho bere do hlučných prostředí, jezdí s ním v hromadných prostředcích, bere ho mezi hodně lidí, nechá ho lidmi osahávat, tahá ho za chlupy a lehá si k němu.“ S tím souhlasí i ostatní respondentky a stejně tak se shodnou na faktu, že vzdělávání o následné certifikáty „bývají finančně nákladné a jsou svým rozsahem naprosto nedostatečné“. Co hrozí, je fakt, se absolventi se budou domnívat o své kompetentnosti, což jak se všechny respondentky shodují „za tak krátkou dobu, jakou ty kurzy trvají, možné není“ a vznikají tím potenciální hrozby při vykonávání činnosti. R1 věří, že „naopak člověk se zkušenostmi, který má velkou snahu a zájem o to proniknout do toho tématu a nemá ani sám za sebe, ani za své zvíře žádnou speciální zkoušku, může být velice kvalitním zooterapeutem.“ To rozporuje R2, která apeluje na soudnost lidí a vidí vzdělání jako důležitý aspekt pro kompetenci v jednání s klienty. Zdůrazňuje rovněž důležitost „nasávání nových vědomostí a snaze se pořád vzdělávat“ a svěruje se, „že se sama musela hodně vzdělávat, protože když se třeba senior rozbřečí, je třeba vědět, jak se v té situaci zachovat.“ Je tedy na člověku, aby si „uvědomil a někdy i svoje záměry přehodnotil, jestli to je opravdu něco co chce dělat, aby nepodhodnocoval spojená rizika s touto prací“ a v případě, že je rozhodnutý činnost vykonávat, aby se naučil se zvířetem zacházet, vychoval ho a socializoval tak, aby neohrožovalo klienta, majitele ani sebe a vykovávalo terapii s radostí a potěšením.

Úspěch zooterapeuta však mnohdy netkví jen v míře jeho dosaženého vzdělání, ale také je dán jeho povahovými vlastnostmi a kvalitami – empatií, uměním se správně rozhodnout, být flexibilním. Například R2 uvádí jako potřebné rozeznat, kdy je třeba „více naslouchat, méně mluvit a někdy taky tomu nechat volný průběh.“

Byť vypadá provozování zooterapie jako zábava, skrývá se za jejím úspěchem mnoho tvrdé práce a ne každý má tu náuru bravurně kontrolovat zvíře a zároveň empaticky a citlivě jednat s klientem. Proto se pro toto poslání rozhodně nehodí kdekdo a každý kandidát by měl zvážít, zda je mu tato problematika natolik blízká, aby podstupoval veškeré těžkosti, které obnáší. „Někdy lidé, kteří se této práci věnují, mají velké nadšení, ale o to menší potom bývá jejich pokora k dané práci a mají tendenci podhodnocovat rizika v tom, že udělají nesprávné

rozhodnutí a také přeceňovat svoje kvality, protože jenom nadšení ani v záchranařině ani v canisterapii rozhodně nestačí.“ Je třeba, aby se každý zooterapeut hluboce zajímal o problematiku, neustále se pídil po nových informacích a zkušenostech a hlavně se řádně věnoval svému zvířecímu svěřenci tak, aby minimalizoval rizika pro všechny strany a maximalizoval kladné prožívání a pokroky u všech aktérů terapie.

Co pokládám za velmi příznivé je fakt, že zooterapeuté mají chuť nadále se vzdělávat a posouvat tak svoje možnosti pomoci druhým na vyšší úroveň. Kupříkladu R5 uvedla, že by se *„ráda více vzdělávala, chtěla by vycestovat do zahraničí, kde je spousta zařízení, které velice dobře pracují s klienty, získávat další zkušenosti“* a také fakt, že jak uvádí R2 *„když dnes chcete dělat s lidmi, potřebujete akreditované vzdělávání.“*

Rozhodně nestačí projít několikahodinovým seminářem, člověk kompetence dosáhne dlouhodobou pílí a pokorou k dané problematice. Díky získaným informacím proto soudím, že z nesprávné přípravy vyplývá nekompetentnost, která může vyústit ke zhoršení klientova stavu, či vyhoření jak zooterapeuta, tak zvířete. Je proto nezbytné k problematice přistupovat jak ze strany vzdělavatelů, tak vzdělávaných.

KATEGORIE V. Dovednosti terapeuta

Ten, kdo se rozhodne nejen pořídit si zvíře, ale také za jeho asistence pomáhat lidem, na sebe uvaluje velmi těžké břímě. Je totiž zodpovědný – za sebe, za zvíře, ale především za klienta – za jeho bezpečnost a zdraví, protože ať je, nejčastěji čtyřnohý, společník nejšikovnější, stále se jedná o zvíře. Věřím, že častou chybou, kterou lidé obecně dělají, je polidšťování zvířat – a to neprospívá nikomu.

Zooterapeut vůbec není v jednoduché pozici, musí totiž skloubit a zároveň zabezpečit tři proměnné v průběhu terapie – klienta, sebe sama a zvíře.

V prvé řadě je dle R1 nezbytností dovednost *„zvíře vychovat, dobře ho socializovat a umět s ním zacházet.“* To znamená, že musí naučit zvíře poslouchat tak, aby pracovalo, jak potřebuje. R4 zase vyzdvihuje dovednost *„mít psa napozorovaného a být na něj napojená“* - poznat, co se mu líbí a co se mu nelíbí a na základě toho umět činnosti ukončit.

R4 souhlasí s R2, která říká, že zooterapeut musí být schopen vymyslet, jak čas terapie postaví, jak naplánuje hodinu, připraví zvíře (musí ho vyčistit) a pomůcky a jaké vymyslí aktivity.

Dále je dle všech respondentek třeba umět předvídat reakce zvířete, korigovat ho a rozdělit svou pozornost mezi zvíře a klienty, být neustále ve střehu. R4 poukazuje na to „*neustále koukat, jak reaguje pes, jak dítě, brát si ode všech zpětnou vazbu.*“

R4 rovněž zdůrazňuje, že je třeba „*umět rozeznat, k jaké skupině klientů se zvíře spíše hodí,*“ jestli k dětem, handicapovaným, či seniorům. R3 dle svých zkušeností doplňuje, že „*byli pejsci, kteří nikdy nešli k dětem, a byli pejsci, kteří nikdy nešli k seniorům.*“ Udává, že byla svědkem, „*kdy canisterapie nebyla extra vedená a chvílemi to bylo až nebezpečné a děti se bály.*“

Je třeba si uvědomit, že zooterapeut zprostředkovává fyzický kontakt mezi zvířetem a člověkem s obtížemi, tudíž mezi jeho dovednostmi musí být i schopnost vystupovat a komunikovat s klienty. Umění získat si je a mluvit s nimi, protože podle R2 vnáší pro klienty „*nová komunikační témata.*“ Díky tomu všemu je schopen ulevovat jim od fyzických bolestí a psychického strádání, rozvíjet jejich schopnosti, případně je učit a vést je k tomu, jak se zvířaty zacházet, jak o ně pečovat, komunikovat s nimi, za jakých situací a podmínek se mohou ke zvířatům přiblížit a kdy nikoli.

Velkou dovedností a nezbytností je být flexibilní, poradit si s nečekanými situacemi obměňovat práci, odhadnout momentální klima reagovat na prostředí ve skupině a na negativní změny adekvátně reagovat. R5 neopomíná zjišťovat, „*jestli uživatel přijde v dobré náladě, jestli dobře jedl, spal.*“

Pokládám za důležité zmínit fakt, že díky těmto dovednostem probíhá zdařilá zooterapie, jež přináší klientům líbivé pocity motivující je k akci: snaze se potočit, natáhnout svaly, osmělit se nebo navázat kontakt dotykem (ať hrou, válením se po zvířeti, mazlením nebo dáváním pamlsků). R3 prohlašuje, že je možná i „*interakce mezi těžkým kombinovaným mentálním postižením, u kterého by vůbec nikdo nepředpokládal, že bude mít nějakou odezvu.*“ Pamatuje si, že „*někdy docházelo k tak nádherným akcím, kdy se zvíře a dítě vnímali v neuvěřitelné souhře.*“

Je tudíž nanejvýš jasné, že nároky na zooterapeuta jsou vysoké a je nezbytností, aby na sobě nejen pracoval a rozvíjel tak své kompetence, ale také řádně odpočíval, neboť v opačném případě by byl ohrožen syndromem vyhoření, což je dlouhodobý stav celkového fyzického, psychického i emocionálního vyčerpání organismu, v jehož důsledku jedinec není schopen fungovat jak v osobní, tak profesní rovině. (Syndrom vyhoření, online)

KATEGORIE VI. *Dovednosti zvířete*

Jak jsem popsala v předchozích kategoriích, jsou základem úspěšné zooterapie povahové vlastnosti zvířete – milovat lidi, být hravý, mazlivý, chtít pomáhat. R5 k tomu dodává, že je u zvířat „*dobré mít k dispozici celou škálu temperamentu a emocí a je úplně perfektní, když můžete vybrat a cíleně zamířit na toho klienta.*“ To, že také nezáleží například na rase psa, potvrzuje R3, která provozuje canisterapii se stafordširským bulteriérem, plemenem všeobecně známým jako bojové, s nímž potom co vyhrála konkurz, spolupracovala s tyfloservisem - zařízením věnujícím se lidem se zrakovým postižením.

Za neméně důležitý aspekt však vnímám také dovednosti zvířete. Jako první, v čem zvíře musí být zběhlé, všechny respondentky několikrát uvedly naprostou ovladatelnost zvířete.

Protože zvíře pomáhá také při komunikaci s klienty a mnohdy je podle R4 pro klienty výchovným vzorem, je třeba, aby dodržovalo pokyny, naučilo se pravidlům, které při canisterapii platí a celkově poslouchat. Musí se umět zklidnit, lehnout si u klienta nebo na určeném místě a vydržet u něj. R3 zmiňuje „*nesmírnou trpělivost, kdy si musí nechat od různých lidí otevřít tlamu, vyčistit zuby*“ a R4 vyčísluje situace, kdy musí zůstat netečné, například „*tahání ho za chlupy, bouchání do zad, větší muchlání, a další.*“ To všechno a mnoho dalších, jsou situace, „*kdy by si to nějakým způsobem měl nechat líbit.*“ Proto jeho další dovedností musí být zvládnání nějaké bolesti.

Společně s ostatními respondentkami také R4 říká, že neméně důležité je „*pak umět dát najevo, že potřebuje přestávku, že si potřebuje odpočinout nebo už skončit.*“

Musí se umět přizpůsobit, protože jak potvrzuje R2, „*jinak se pracuje individuálně, jinak se skupinou. Jinak se seniorem a jinak s dítětem.*“

Protože se zooterapie častěji než venku odehrává ve vnitřních prostorech, pokračuje R2 ve výčtu dalších dovedností, kdy „*musí být zvíře zvyklé na domácí prostředí a také na kompenzační pomůcky, jako jsou berle, francouzské berle, vozík.*“ R3 dodává, že se také „*musí naučit koupat ve vaně, spát v posteli a dělat různé hlouposti, jako počítat na počítačce, umět štěkat, když je potřeba, také pozdravit a podobně.*“ Neznamená to však, že se zooterapie nikdy venku neodehrává. R4 popisuje, že „*chodí i ven. Děti běhají za psem, navzájem se honí, vyblbnou se.*“

Respondentky se shodují, že zvíře naopak nesmí být bázlivé, lekávé a hlavně - nesmí ublížit a vyhýbat se komplikovanějším situacím, které v průběhu terapie mohou nastat. R2 se odvolává na vlastní zkušenost z praxe, „*kdy klient dostal záchvat agrese, a kdyby nebyli tři, tak by psa*

uškrtil. “ Poté, co jsem se doptala na reakci psa, odpověděla, že „stál jako přikovaný, neohnal se.“

Přes všechny dovednosti, kterým se zvíře naučí, je třeba, aby mělo různou škálu činností i mimo zooterapii a dostatek odpočinku, neboť při jejich přetížení R5 varuje, že *„je velká pravděpodobnost, že zvíře vyhoří.“* O nutnosti odpočinku hovoří i R1, R3 a R4 a o důležitosti dbání na welfare zvířete se rovněž zmiňuje R2. Je tedy nezbytné si uvědomit, že zvíře je stejně ohrožené negativními dopady jako lidé a je třeba k němu v tomto případě přistupovat rovnocenně a dbát i na jeho bezpečnost, aby mohlo nadále pomáhat lidem.

KATEGORIE VII. *Nezbytností pro zooterapii je náklonnost klienta ke zvířatům*

Po vyloučení zdravotních obtíží, znemožňující zooterapii, jako je kupříkladu všeobecně známé astma bronchiale nebo alergie na zvířata, je jednou ze základních podmínek účasti na zooterapii dle mého úsudku kladný, maximálně neutrální vztah ke zvířatům. V opačném případě předpokládám, že by snaha o ni zapříčinila spíše negativní dopady na stav klienta.

R1 vzpomíná na své první bližší setkání s canisterapií, kdy ji *„oslovila matka tělesně postiženého chlapce, zda by nemohl s jejím psem strávit nějaký čas, protože ho zvířata přitahují a má k nim blízký vztah.“*

Za významné pak považuji postupně se měnící vztah klienta ke zvířeti, nabývající na intenzitě, jak dokládají zkušenosti respondentek: R1 popisuje, že *klientka měla velký respekt ze psů, nechtěla je hladit a po čase udělala takové pokroky, že dochází k fyzickému kontaktu. Sama psa nenápadně naláká, aby na ni skočil.“* R3 zase popisuje *„zpočátku vyděšené dítě a najednou jde a usmívá se“,* nebo měla možnost *„pozorovat změny v emocích u starších klientů, kteří při příchodu nemluví, jsou skleslí a při odchodu nesmírně spokojení mávají.“*

I R4 si všímá u původně bojácných dětí, *„jak k tomu psovi získávají vztah, mluví o něm a těší se na něj.“* Klienti pak zvířata, která v nich vzbuzují emoce, očekávají, mluví o nich a radují se z kontaktu s nimi. R3 zdůrazňuje, jak důležitý je kontakt pro seniory, jimž *„taktilka nesmírně vyhovuje“* a konstatuje, že i u ze začátku zahořklých klientů, prohlašujících: *„nemám rád psy, mám radši kočky, nemám rád zvířata, nemám rád zimu, nemám tě rád,“* časem sleduje *„výrazné zlepšení.“* R4 má zase zkušenosti s nedočkavostí dětí, bažících po kontaktu se zvířetem, neustále se ptajících, *„kdy už přijde.“* Z výše uvedeného je tedy patrné, že za podmínek

nepřítomnosti negativních pocitů klienta vůči zvířatům, jako je odpor, fobie či panický strach, si během průběhu terapie zvíře získá klientovu náklonost, produkující pozitivní dopady zooterapie.

KATEGORIE VIII. *Pohnutky zoterapeuta provozovat zooterapii a jeho cíle*

Protože jsem přesvědčena, že všichni lidé mají svůj žebříček hodnot a priority každého mohou být sice podobné, ale díky individualitě všech jedinců nikdy ne identické, věřím, že hnací motor být zainteresovaný do problematiky zooterapie je u každého různý.

Společným činitelem všech respondentek je to, že je baví smysluplně trávit čas se svým zvířetem. Na terapii se těší, vyvolává v nich spokojenost. Z toho, že pomáhají, mají „dobrý pocit z dobře vykonané práce“ a pocity radosti, až štěstí a naplnění. R3 říká, „že ji neuvěřitelně nabíjí.“ R2 vnímá, že když „jde z hiporehabilitačních lekcí a den je úspěšný, i pro ni je to takový malý úspěch.“ Podle R2 toto všechno přebije „občasnou nechuť, kdy člověk není odvázaný odjet z domu, nebo nenaplnění představ, když se to z nějakého důvodu úplně nepovede.“

Podobně jako každá jiná lidská činnost má svůj záměr (Úvod do pedagogiky, online), i v zooterapii si její provozovatelé kladou **profesní cíle**, kterých chtějí dosáhnout. Respondentky se shodly na tom, že stanovení krátkodobých cílů je efektivnější. R5 vysvětluje, je potřebné si stanovit cíl, kterého chceme dosáhnout. Důvodem je „spolupráce a komunikace s rodiči, kteří chtějí vidět nějaké výsledky, zhodnotit ten cíl, mají pak pocit, že to jejich dítě postupuje, což je pro ně motivační.“ Uvádí také, že i pro zoterapeuta je lepší vytyčit „menší cíl a dojit k němu raději dřív, než se dlouhodobě pachtit k nějakému, který je v nedohlednu,“ protože malá vítězství v něm vyvolávají radost a podněcují ho k další práci.

Co se týče **osobních cílů** v práci s klienty, respondentky R2, R3 a R4 uvedly, že takové nemají. Přesto shodně uvádějí, že důležité pro ně je, „aby hodiny proběhly v pohodě, aby lidem kolem sebe přinášely radost, všechny zúčastněné zooterapie bavila, cítili se šťastní a těšili se na další setkání,“ což za určitý osobní cíl považují. R5 se o osobních cílech nezmiňuje a R1 považuje za své osobní cíle zároveň ty profesní - využití zooterapie pro „uvolnění atmosféry, zajištění péče klientům jako takové a co se týče cílů s dětmi, je pro ni důležité to, aby se děti více věnovaly životu jako takovému, ne zprostředkovanému skrz média jako sociální síť a také

aby si generace dnešních dětí odnesla blízký vztah ke zvířatům, respekt k nim, přes který budou lépe respektovat potřeby lidí. “ Posledním jejím cílem je pak „objevit nějaké další možnosti a věnovat se nějakým kurzům, které by pomohly lidem zjistit, co canisterapie obnáší, a přehodnotili, jestli je to opravdu to, co chtějí dělat. “

Zooterapeuty vnímám jako velmi aktivní, cílevědomé lidi, jež jsou prospěšní pro celou společnost a zaslouží si podporu a uznání svého okolí.

KATEGORIE IX. Překážky znesnadňující praxi a rodina jako podpůrné zázemí

Jsem přesvědčena, že při jakékoli činnosti, navíc dobrovolné, konané ve volném čase a v drtivé většině bez peněžité odměny, bývají překážky demotivující. Považuji proto

za důležité mít podporu nám blízkých osob, především rodiny. Odpověď respondentek na otázku, zda cítí oporu ze strany příbuzných, je totožná – rodina je velmi podporuje. R1 přidává, že *„dcerám se líbí dělat podobné věci a pomáhají jí a příteli to imponuje,“* R2 též konstatuje *„velkou oporu v manželovi a svých rodičích, kteří často pomáhají hlídat děti, a také ve své dceři, která hodně a ráda pomáhá při práci s klienty. “*

I zooterapie se musí potýkat s úskalími. R1 shledává jako největší komplikaci nejednotné akreditace, které svým rozsahem považuje za *„naprosto nedostatečné“* a podle jejího soudu *„jejich délka leckdy ve společnosti přináší spíše chaos a není si jistá, jestli by legislativní změny přinesly změny, které očekávají lidé z praxe. “*

R2 vidí jako bariéru *„problém domluvit si v zařízení podmínky vyhovující pro práci“*. Podmínkami především myslí pravidelnost zooterapie, dodržování malých skupinek klientů, vhodné prostory a zapojení pedagogického personálu klientů. Sice přiznává, že *„se situace lepší, ale pořád málokdy vědí, co všechno to obnáší a domluva bývá problém “*. Rovněž by se jí *„líbilo, kdyby byla zlegalizovaná jasná pravidla zooterapie i zkoušek a člověk byl zaštiťený pojištěním“*, ale sama příliš nevěří ve sjednocení všech organizací, které by to umožňovalo. *„Ne z důvodu zatvřelosti, ale spíše z důvodů jiného režimu, nastavení práce, zkušebního řádu i odlišných kurzů. “* S tím ovšem nesouhlasí R5, která oponuje, že *„v současné době je spousta lidí, kteří jsou i svým vzděláním na vrcholu, že by to stálo za to to sjednotit, chce to jenom*

nějakou osobnost, která řekne, že se sjednotíme a bude se snažit o nějakou diskuzi organizací.“ Souhlasí ale se změnami v sociální a školské legislativě. Pokládá „za zajímavý zákon o sociálních službách, když konstatuje, „*že nikdo z úředníků nezná, jak to se zvířetem vlastně je.“* Problém vidí i v „*komunikaci mezi jednotlivými institucemi.*“ R3 se domnívá, že by „*měla být do legislativy zahrnuta privilegia zvířat, protože i ta poměrně intenzivně pracují.*“ Jako příklad uvádí „*bezplatnou přepravu v dopravních prostředcích, či vpouštění do hotelů bez nesmyslných nařízeních, případně nějakou slevu na veterinární péči.*“ S tím souhlasí R4 a dodává, že „*by bylo dobré sjednotit zkoušky a podmínky, a třeba i mezinárodně, protože si myslí, že by to i mnohým lidem zjednodušilo práci.*“

Osobně po výpovědích respondentek cítím rozpolcenost, která mezi jejich některými názory panuje, ovšem paradoxně popisují ty samé nedostatky a své přání je řešit. Námětů k diskuzi je mnoho a jsem přesvědčena, že jsou nezbytné debaty, kompromisy a dohody, vedoucí ke sjednocení organizací, což posílí jejich požadavky na změny, směřující k lidem, v jejichž moci je konat, a které by přispěly k příznivému rozvoji oboru.

KATEGORIE X. *Pozitivní výsledky zooterapie*

Jako největší pozitivum vnímám motivaci, kterou zooterapie přináší, protože dle mého přesvědčení může člověk nejlepších výsledků dosáhnout v případě, že chce sám a v zooterapii si díky výzkumnému šetření motivace všímám a to jak ze strany zooterapeutů, tak ze strany klientů. U provozovatelů potvrzení nacházím v předchozí kategorii, kde jako podněty shledávám především pozitivní pocity. Klienti zase svou motivaci ukazují zapojením se do činností. R1 k tomu podotýká, „*že klienti se zapojují proto, že sami chtějí a ne proto, že jim to někdo řekl*“ a domnívá se, že „*zooterapie prostřednictvím zvířete otevírá vztahy mezi klientem a terapeutem.*“

Všechny respondentky shodně uvádějí, že za svou praxi byly svědkem velkých pokroků klientů v různých oblastech obtíží, což vnímám jako další kladný efekt. Zlepšení podle nich přichází v jemné i hrubé motorice, logopedické sféře, posiluje se schopnost jejich komunikace a otevřenosti. Navyšuje se pohyblivost klientů. Přichází také jejich větší psychická pohoda, veselost a uvolněnost. R3 vyzorovala „*výrazná zlepšení, během let skutečné snížení krevního tlaku a příznivé změny v emocích.*“ Tvrdí, „*že se to nedá paušalizovat a zooterapie někomu přináší zklidnění, u někoho naopak aktivizuje.*“ R5 se domnívá, že veškeré pokroky klientů

dokládají, že dalším velkým faktem je „*působení zooterapie ve složce emocionální, psychické, fyzické i sociální.*“

Jsem překvapena, jak široké spektrum obtíží lze zooterapií obsáhnout.

KATEGORIE XI. *Budoucnost zooterapie z pohledu zoterapeutů*

Já osobně vnímám rozvoj, kterým již tento relativně mladý obor prošel, ve větším povědomí široké veřejnosti a lepší dostupnosti služeb. I všechny respondentky se shodly na velkém progresu.

Co se týče budoucnosti, R4 si myslí, že se „*zooterapie bude dál rozšiřovat.*“ Jejím argumentem pro toto tvrzení je to, že se „*o ní čím dál více mluví, je čím dál známější i mezi laiky a zoterapeuti chodí více i do běžných školských zařízení, ne jen speciálních a také do sociálních zařízení, jako jsou třeba domovy důchodců.*“ R3 přidává svou myšlenku, že „*zooterapie má obrovskou budoucnost, protože je spousta oblastí, kde zvíře může úspěšně pracovat. Nepovažuje za hloupost asi obor stomatologie.*“ I R5 si myslí, že „*čím dál víc lidí bude tihnout k zooterapii.*“ Poukazuje na skutečnost, že „*již nyní využívá mnoho lidí zooterapii také v psychiatrických léčebnách, které mají téměř všechny k dispozici koně.*“ Věří, že „*zooterapie bude žádaná a lidé se budou chtít navrátit k souznění s přírodou a zvířaty.*“ K problematice psychiatrických léčeben se vyjádřila i R2, když „*vyhodnotila feedback psychiatrických pacientů ze Štemberka, kde je canisterapie na prvním místě mezi ostatními terapiemi,*“ což překvapilo i ji samotnou: „*jsou to dospělí lidé, alkoholici, psychotici, závislí, takže by člověk řekl, že to pro ně nemůže být tak atraktivní.*“ Zároveň potvrzuje dosažení velkého pokroku a profesionalizaci poskytovatelů, s tím, že „*amatéry ode dvora lze snadno rozeznat od profesionálních zoterapeutů.*“ Konstatuje již nynější „*vyšší poptávku, než může nabídnout,*“ a vyjadřuje radost i nad tím, „*že je tolik canisterapeutických týmů.*“

Především díky doložitelným výsledkům a zásluhám, kterými odvětví zooterapie bezpochyby disponuje, souhlasím s respondentkami a vyjadřuji přesvědčení, že nejen služby, jež její provozovatelé poskytují, budou čím dál více žádanější, ale obor jako takový se bude dále rozvíjet a rozšiřovat. Jak vyřkla R3, „*zooterapie musí být nesmrtelná.*“

8.4. Shrnutí výsledků šetření

Jelikož se témata ve všech kategoriích prolínají, navazují na sebe a korespondují spolu, můžeme říci, že mezi nimi můžeme určit kontext a spojitost.

Na počátku stojí kategorie *“Zvíře jako součást života zooterapeuta“*, jelikož osoby věnující se zooterapii se mezi zvířaty pohybují od raného dětství, jsou na ně zvyklí a neumí si bez nich život představit. Chtějí trávit svůj život smysluplně a zároveň co nejvíce času být se svým zvířetem (kategorie *“Zooterapie z pohledu provozovatelů – práce nebo koníček?“*). Jedná se o lidi mající potřeby pomáhat a být prospěšní ostatním (kategorie *Pohnutky zooterapeuta provozovat zooterapii a jeho cíle“*), proto se vzdělávají, zajímají se o problematiku, mají snahu se rozvinout a profesně vyrůst (kategorie *“Podmínkou zooterapie je kvalitní příprava terapeuta i psa“*). Při kontaktu s klienty se nejčastěji setkávají s lidmi majícími nějaký handicap a s jejich pečovateli (kategorie *Zooterapie a její blízkost pomáhajícím profesím*). Aby mohli činnost zooterapie poskytovat a byli co nejvíce prospěšní, musí oplývat jistými dovednostmi jak oni sami (kategorie *Dovednosti terapeuta“*), tak jejich zvířecí společníci (kategorie *Dovednosti zvířat“*). Během své praxe zdolávají mnohdy s podporou a pomocí rodiny jistá úskalí (kategorie *Překážky znesnadňující praxi a rodina jako podpůrné zázemí“*) a vyrovnávají se s překážkami (kategorie *Nezbytnost pro zooterapii je náklonnost klienta ke zvířatům“*). Odměnou za jejich úsilí, jak sami uvádějí, je radost klientů z aktivit, jejich pokroky a zlepšení celkového zdravotního stavu jak po stránce fyzické, tak především psychické a emocionální (kategorie *Pozitivní výsledky zooterapie“*). Jejich celkový přístup k zooterapii, nejen v rámci jejího praktického provozování, ale i celkový zájem o danou problematiku potom utváří to, jakým směrem se tato disciplína bude ubírat v budoucnosti (kategorie *Budoucnost zooterapie z pohledu zoterapeutů“*).

Dílčí kategorie na sebe navzájem mají vliv, nejsou však mezi sebou podřízené ani nadřízené, nýbrž rovnocenné, neboť jsou všechny platnými aspekty v procesu zooterapie.

ZÁVĚR

Dnešní dobu považuji za hektickou - mnoho lidí nemá čas zastavit se a zhluboka se nadechnout, zrelaxovat. Vše provozujeme ve spěchu – již od ranních hodin nás tlačí čas a my spěcháme. Z pocitu, že jsme pod tlakem, se plíživě stává dlouhodobý stres přinášející mnohé fyzické neduhy a ústící v pocity méněcennosti a neschopnosti. Zvíře nás pak oproti tomu nutí mít určitý režim a dodržovat ho, zvolnit. Mít na starost a ručit za život jiné bytosti, která nás potřebuje a je na nás zcela závislá, v nás také probouzí pocit zodpovědnosti a zvyšuje naši samostatnost. To přímo vede k lepšímu vnímání sebe sama, lepší komunikaci s druhými a k pevnějším vztahům. Zpětnou vazbu za péči člověk nejen vidí, ale hlavně také cítí – bezpodmínečnou láskou, kterou mu zvíře projevuje.

Zcela obrovský vliv má přítomnost zvířete na dítě. Je pro něj parťákem, který nezklame, nevyčítá, vždy s ním chce trávit čas. Přesto soužití s ním dává dítěti hranice a mantinely. Učí ho zodpovědnosti, trpělivosti a samostatnosti. Z vlastní praxe ve školském zařízení, kde pracuji jako vychovatelka, mohu konstatovat u dnešních dětí a mládeže určitou absenci soucitu. Děti jsou dravé a často špatně vychází se svými vrstevníky – zvířata jako živé bytosti nás učí myslet nejen na sebe sama, ale i na druhé. Toto vše a mnohem více se děje jen za prostého soužití člověka s jeho zvířecím miláčkem a v případě, že se zvířetem systematicky pracujeme, pozitivní vlivy se několikanásobně navýší.

Věřím, že zvířata jsou neoddelitelnou součástí lidské populace, mají nezastupitelnou roli v interakci s člověkem a vysoce pozitivní vliv na harmonický rozvoj duše jak pro lidi zdravé, tak pro pacienty s mentálním či tělesným postižením a to je něco, na co bychom neměli zapomínat.

Výzkumné šetření, jež jsem zrealizovala s lidmi, kteří mají v této oblasti hojnou praxi a bohaté zkušenosti, přineslo nové poznatky a prohloubilo vhled do dané problematiky.

Na ústřední otázku: „*Jaké jsou důležité aspekty pro úspěšné vykonávání zooterapie?*“ nám odpovídají výzkumné otázky dílčí:

Na **1. výzkumnou otázku:** „Co vede člověka k tomu vykonávat zooterapii?“ lze odpovědět, že hlavním motivem je láska ke zvířatům a nutnost být v jejich blízkosti. Neméně důležitá je potřeba zkvalitnit život znevýhodněným a jako další pohon lze uvést nezbytnost osvětlit a propagovat problematiku směrem k široké veřejnosti.

Na **2. výzkumnou otázku:** „Co proces zooterapie poskytovateli přináší?“ je odpovědí pozitivní atmosféra při práci s klienty, radost z propojení příjemného s užitečným a především pocit naplnění z dobře vykonané práce.

Na **3. výzkumnou otázku:** „Co zoterapeut podstupuje a musí znát pro to, aby mohl vykonávat činnost?“ je odpovědí především pokora a umění nepřeceňovat své síly. Je třeba mít skutečný zájem a povědomí nejenom o chování zvířat a jejich výchově, ale také o potřebách klienta.

Dále výzkum odhalil nedostatky v podobě neuspokojivých vzdělávacích kurzů a seminářů pro uchazeče této aktivity. Jako problematická se jeví legislativa, kde v případě změn hrozí riziko nenaplnění očekávání těch, kteří se zoterapii věnují s tím, že se pouze otevřou dveře výhodnému byznysu pro pár „vyvolených“. Jako vhodné se nabízí řešení oslovit skutečné odborníky z praxe, kteří by byli schopni sjednotit organizace, mezi kterými v současném stavu chybí systematičnost, a kteří mají k problematice co říci, a na základě jejich poznatků upravit pravidla a legislativu.

Jsem přesvědčena, že cíl práce jsem naplnila – s oporou o odbornou literaturu a za pomoci poskytovatelů jsem srozumitelně popsala a shrnula odvětví zoterapie, která již má sice svou tradici, ale zdaleka dosud nebyl využit její plný potenciál vzájemné symbiózy člověka s živými tvory naší planety. Provedené výzkumné šetření dle výpovědí všech dotázaných respondentek potvrdilo pozitivní vliv zvířat na člověka nejen v terapeutické rovině, nýbrž i v prostém soužití domácího mazlíčka v rodině.

Věřím, že získané poznatky využijí jak organizace zaštiťující zoterapii, jež zajišťují vzdělávací kurzy a semináře, tak kandidáti, kteří by rádi začali činnost provozovat.

SEZNAM ČERPANÉ ODBORNÉ LITERATURY

DAHLKE, R. a BAUMGARTNER, I. *Zvíře jako zrcadlo lidské duše*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1882-5

ČÍHAL, P. *Zoomorfni tematika v lidové tradici*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, 2013. ISBN 978-80-87671-07-8

GALAJDOVÁ, L a GALAJDOVÁ, Z. *Canisterapie: pes lékařem lidské duše*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-879-1

GARNIER, S. *Chovejte se jako kočka 2*. Brno: Jota, 2019. ISBN 978-80-7565-552-3

GENNEPEROVÁ, G. a KAMPHAUSEN, R. *Zvířata zrcadla lidí*. Praha: Metafora, 2012. ISBN 978-80-7359-261-5

GÉRINGOVÁ, J. *Pomáhající profese – tvořivé zacházení s odvrácenou stranou*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-394-3

HARRISOVÁ, G. *Od delfína ke psovi a zpátky k člověku*. Praha: Plot, 2017. ISBN 978-80-7428-314-7

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum – základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2

JUNOVÁ, I. *Metody sociální pedagogiky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. ISBN 978-80-7435-698-8

MACKINNON, D. *Co nás učí zvířata*. Praha: Dobrovský, 2018. ISBN 978-80-7390-829-4

MÜLLER, O. a kol. *Terapie ve speciální pedagogice*. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-4172-7

NERANDŽIČ, Z. *Animoterapie aneb Jak nás zvířata léčí*. Praha: Albatros, 2006. ISBN 80-00-01809-8

ODENDAAL, J. *Zvířata a naše mentální zdraví: proč, co a jak*. Praha: Brázda, 2007. ISBN 978-80-209-0356-3

PIPEKOVÁ, J. a VÍTKOVÁ, M. *Terapie ve speciálně pedagogické péči*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-010-7

SVOBODOVÁ, I. a kol. *Praktické využití psů z zoorehabilitaci*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2011. ISBN 978-80-213-2197-7

Terapie a asistenční aktivity lidí za pomoci zvířat: odborná konference s mezinárodní účastí : sborník příspěvků : ČZU v Praze 16.-17. dubna 2008. V Praze: Česká zemědělská univerzita, 2008. ISBN 978-80-213-1773-4

VELEMÍNSKÝ, M. a kol. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, 2007. ISBN 978-80-7322-109-6

VESELOVSKÝ, Z. *Člověk a zvíře*. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0756-3

ČLÁNKY

BRODSKÁ, Táňa. Dotek, který léčí. *Psychologie dnes*. 2007, **13**(10), 42 - 45. ISSN 1212-9607.

GAJDOŠOVÁ, Jana. Zooterapie, canisterapie, felinoterapie, hipoterapie, hiporehabilitace. *Ošetrovatelská péče*. 2012, **2012**(4), 14 - 15. ISSN 2336-1603.

HESS, Ladislav a Renáta FIALOVÁ. Vliv zvířat na psychiku člověka: Tajemství zvířecích miláčků. *Vesmír*. 1995, **74**(11), 636 - 637. ISSN 0042-4544.

SRBOVÁ, Eva. Delfini léčí láskou. *Regena*. 2011, **21**(11), 18 - 19. ISSN 1212-2289.

SRBOVÁ, Eva. Kočky mají recept na zázraky: felinoterapie - moderní věda s kořeny v době kamenné. *Regena*. 2012, **22**(3), 18 - 20. ISSN 1212-2289.

STANČÍKOVÁ, Markéta. Pes v roli terapeuta. *Rodina a škola*. 2013, **60**(6), 16 - 17. ISSN 0035-7766.

UHRINOVÁ, Mária. Když kůň pomáhá zajíčkovi. *Děti a my*. 2011, **41**(9), 46 - 49. ISSN 0323-1879.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Dostupné z:

Antoine de Saint-Exupéry citát - „Zemi nedědíme po předcích, nýbrž si ji jen vypůjčujeme od ... | Citáty slavných osobností. Citáty slavných osobností: Největší sbírka citátů, myšlenek a aforismů [online]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty/281925-antoine-de-saint-exupery-zemi-nededime-po-predcich-nybrz-si-ji-jen-vypujcu/>

Desatero canisterapeutického týmu: Oblastní nemocnice Mladá Boleslav, a.s., nemocnice Středočeského kraje. Oblastní nemocnice Mladá Boleslav, a.s., nemocnice Středočeského kraje: Titulní stránka [online]. Copyright © Oblastní nemocnice Mladá Boleslav, a.s., nemocnice Středočeského kraje [cit. 06.03.2020]. Dostupné z: <http://www.klaudianovanemocnice.cz/desatero-canisterapeutickeho-tymu/ms-1083/p1=1083>

Důležité informace | Hiporehabilitační kůň. Hiporehabilitační kůň | Zde najdete vše o hiporehabilitačních koních – jak je vybrat, připravit a udržet je ve výborné kondici. Dozvíte se co je to Specializační zkouška pro koně a pony zařazené do hiporehabilitace. [online]. Copyright © 2017 Česká hiporehabilitační společnost [cit. 06.03.2020]. Dostupné z: <https://kone-hiporehabilitace.com/specializacni-zkousky/dulezite-informace/>

Hiporehabilitační kůň | Hiporehabilitační kůň. Hiporehabilitační kůň | Zde najdete vše o hiporehabilitačních koních – jak je vybrat, připravit a udržet je ve výborné kondici. Dozvíte se co je to Specializační zkouška pro koně a pony zařazené do hiporehabilitace. [online]. Copyright © 2017 Česká hiporehabilitační společnost [cit. 06.03.2020]. Dostupné z: <https://kone-hiporehabilitace.com/hiporehabilitacni-kun/>

Jak zvířata pomáhají lidem? rozhovor se zooterapeutkou Zdenkou Proškovou | Deník neziskovky. Deník neziskovky | Blog o neziskovém sektoru [online]. Copyright © 2012 [cit. 06.03.2020]. Dostupné z: <https://denikneziskovky.cz/neziskovka-pes-a-clovek-pomaha-pomoci-zooterapie/>

Oficiální slovník | Česká hiporehabilitační společnost. Česká hiporehabilitační společnost | Vítejte na stránkách České hiporehabilitační společnosti, kde najdete kompletní informace o všech oborech hiporehabilitace, hiporehabilitačních koních, vzdělávání, ucelený seznam provozovatelů. [online]. Dostupné z: <https://hiporehabilitace-cr.com/o-nas/oficialni-slovník/>

Syndrom vyhoření. Zdravotnické zařízení Ministerstva vnitra [online]. Copyright © [cit. 08.03.2020]. Dostupné z: <https://www.zzmv.cz/syndrom-vyhoreni>

Úvod do pedagogiky | Pedagogická fakulta. Informační systém [online]. Dostupné z: https://is.muni.cz/elportal/estud/pdf/ps09/uvod_ped/web/cile.html

ZÁJMY, HODNOTY, CÍLE A IDEÁLY | Psychologie v teorii a praxi. Psychologie v teorii a praxi [online]. Dostupné z: <http://rudolfkohoutek.blog.cz/1801/klasifikace-zajmu-hodnot-a-idealu>

Zooterapie - Monitoring médií - Helpnet. Aktuálně - Helpnet [online]. Copyright © 2013 Helpnet. Design by [cit. 06.03.2020]. Dostupné z: <http://old.helpnet.cz/monitoring-medii/55035-3/zooterapie>

114/1992 Sb. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Zákony pro lidi - Sběrka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © [cit. 06.03.2020]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-114>

166/1999 Sb. Veterinární zákon. Zákony pro lidi - Sběrka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © [cit. 06.03.2020]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-166>

246/1992 Sb. Zákon na ochranu zvířat proti týrání. Zákony pro lidi - Sběrka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © [cit. 06.03.2020]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-246>

419/2012 Sb. Vyhláška o ochraně pokusných zvířat. Zákony pro lidi - Sběrka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © [cit. 06.03.2020]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-419>

PŘÍLOHA: ČÁST ROZHOVORU S RESPONDENTKOU VÝZKUMU

HM: Jmenuji se Hana Malá a jsem studentkou třetího ročníku Sociální pedagogiky se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních. Tento rozhovor je součástí mé bakalářské práce na téma Význam zooterapie a její přínos pro člověka. Mým cílem je zjistit motivaci poskytovatelů v provozování zooterapie a jejich pohled na věc. Rozhovor povedu s aktivní zooterapeutkou, již nebudu z důvodu zachování anonymity jmenovat. Rovnou se však zeptám, můžu nahrávat rozhovor, nevádí to?

Dotazovaná: *Ano, určitě můžete.*

HM: Děkuju. Máte nějaké otázky k mojí závěrečné práci?

Dotazovaná: *Ne, nemám.*

HM: Dobře, tak já bych začala, ehm, co pro Vás zooterapie znamená?

Dotazovaná: *Ehm, tak pro mě zooterapie znamená především kontakt se zvířaty a zvířata mám velice ráda už od útlého věku, hodně pro mě znamenají a myslím si, že ta zooterapie je ideálním propojením vlastně člověka a zvířete a to jakým způsobem to zvíře vlastně může na toho člověka působit, protože na něj působí vlastně v té složce emocionální, na té, v té složce psychické a také samozřejmě i potom v té složce fyzické a sociální.*

HM: Hmm, ehm, funguje zooterapie?

Dotazovaná: *Ehm, určitě funguje, ehm sama to vidím i na sobě, kolikrát vlastně když k těm zvířatům přijdu nebo zase dlouhodobě u nich nejsem, tak se cítím taková psychicky i fyzicky vyčerpaná, ehm, působí to na mě vlastně i z hlediska té fyzické stránky a když pak s těmi zvířaty jsem, tak je to pro mě takové velice příjemné, ráda s nimi jsem, vím, že jsem mnohem lépe naladěná a pozitivně to vlastně působí na tu moji psychiku, ehm, jsem i třeba příjemnější, řekla bych, že i třeba v práci úspěšnější, mnohem méně řeším různé věci a to samé vidím i vlastně na našich uživatelích, že ve své podstatě tam, ehm, to emocionální vyladění, ta psychická stránka a vlastně i ta stránka sociální a fyzická je opravdu významná a je tam vidět významný pokrok.*

HM: Hmm, tak a jak moc byste řekla, míra nějaká?

Dotazovaná: *Ehm, myslím si, že se to nedá úplně měřit na tu míru, záleží samozřejmě na tom, takým způsobem ta zooterapie je indikovaná a pro koho je indikovaná a jestli se jedná*

o zooterapii třeba canisterapii, felinoterapii nebo hippoterapii, nebo hipporehabilitaci jako takovou, ale řekla bych, že významně a bude záležet vždycky na tom daném klientovi nebo uživateli a na tom daném terapeutovi a eh, na tom daném zvířeti, jakým způsobem se s tím pracuje.

HM: Ehm, jaké změny vidíte na klientovi?

Dotazovaná: *Ono hodně záleží na tom, o které klienty jde, nebo uživatele, pokud se budem bavit o aktivitách s využitím koní, v současné době už je to nazýváno jako hiporehabilitace sociálně pedagogické praxi, protože došlo ke změně v loňském listopadu a vlastně záleží na tom, jakým způsobem ten člověk je, nějakým způsobem omezený nebo postižený. Jestli se jedná o mentální handicap, fyzický handicap, jestli se jedná o nějakou sociálně vyloučenou skupinu, ehm, vždycky je, máme nějaký daný jakoby cíl, ehm, co chceme dosáhnout, co chceme, aby ten klient nebo uživatel vlastně dělal a je i docela zajímavé pozorovat, že třeba uživatelé, kteří mají podobný, ve své podstatě podobnou diagnózu, tak reagují na to zvíře jinak a ta míra vlastně toho, jak moc to je na nich vidět je také velice odlišná, takže je to hodně individuální.*

Celý rozhovor je společně s ostatními rozhovory k dispozici u autorky práce.